

I N T É Z E T I S Z E M L E

Főszerkesztő: Varga Éva

Szerkesztőbizottság:

Gyúró Istvánné

Kozma Endre

Szabó Zoltán

Nemzetközi Előkészítő Intézet

B U D A P E S T

1974.

T A R T A L O M

MAGYAR NYELV

oldal

- Prileszky Csilla: Megjegyzések a felszólító
módú mellékmondatokról 1 - 5
- Kozma Endre - Uhrman György: Bemegy, vagy
nem megy be? - Szórendi
kérdések az igekötő ta-
nitásával kapcsolatban - 6 - 15

SZAKTÁRGYAK

- Mészáros Jenő: Gyökszámitási eljárások 16 - 29

NEVELÉS

- Sárdi Lajos: A nevelőmunka rendszere a
Nemzetközi Előkészítő Inté-
zetben 30 - 41
- Nagy Ilona: A hallgatók véleménye az
1973.-as tanulmányi kirándu-
lásról 42 - 50
- Számely Zoltán: Hallgatóink ellenállóképes-
sége és a testnevelés-okta-
tás helyzete intézetünkben 51 - 56

SZEMLE

- Szabó Zoltán: Új nyelvészeti könyvek és
folyóiratcikkek 57 - 72
- Turi Lászlóné: Néhány kémiai folyóirat-
cikk külföldi szaklapokból. 73 - 74

MAGYAR NYELV

Prileszky Csilla:

Megjegyzések a felszólító módu mellékmondatról

A magyar mellékmondatoknak számottevő része felszólító módban áll. Leíró nyelvtani szemszögből nézve legnagyobb gyakorisággal alanyi, tárgyi, célhatározói és bizonyos állandó határozói mellékmondatok között fordulnak elő a felszólító módu mellékmondatok, ritkábban állitmányi és jelzői mellékmondatok között. A mondattani viszonyok azonban kizárólag a célhatározói mellékmondatok esetében döntő jelentőségű a felszólító mód létrehozása szempontjából. A felszólító módu mellékmondatok tulnyomó részében jelentéstani jegyekből kell kiindulnunk ahhoz, hogy meghatározhassuk használatuk körét. Én elsősorban a nyelvoktatás gyakorlati szempontjaiból kiindulva szeretnék néhány jelentésbeli disztinkciót tenni a felszólító módu mellékmondatokkal kapcsolatban, és rámutatni arra az összefüggésre, amely a főmondat tartalmi, jelentésbeli jegyei és a felszólító módu mellékmondat formai jegyei között fennáll. Vizsgálódásom vezérfonala az igekötő mellékmondatbeli helye, ez ugyanis rávilágít a formális, szintaktikai azonosságokon belül meglévő tartalmi, szemantikai különbözőségekre, és jó fogódzót ad a felszólító módu mellékmondatot előidéző jelentéstani jegyek kategorizálásához.

A következő azonos mondattani viszonyt kifejező mondatpárok mellékmondatában az igekötős ige eltérő szórendű:

A nővér azt mondta, hogy menjünk be a beteghez.

A nővér megengedte, hogy bemenjünk a beteghez.

Elment, hogy megváltsa a jegyét.

Elküldték, hogy váltsa meg a jegyét.

Az igekötős ige eltérő szórendje a főmondat állitmányának eltérő

szemantikai jegyeiben, illetve a fő- és mellékmondatok logikai-tartalmi viszonyának különbözőségében gyökerezik. Véleményem szerint a felszólító módu mellékmondatok három, e szempontok alapján többé-kevésbé elkülöníthető csoportra oszlanak.

I. Függő felszólítás

A felszólító módu mellékmondatok prototipusa a függő felszólítás. Ebben a típusban egy valóságos felszólítás tevődik át mellékmondattá a bevezető, idéző főmondat révén. Így pl. az Azt mondta, hogy egyem meg az egészet mellékmondatában az Edd meg az egészet! felszólítás rejlik. A felszólító mód használata a mellékmondatban kézenfekvő, hiszen a magyar függő idézetnek jellemző sajátága a MMNYR által átképzelésesnek nevezett idő- és módhasználat, vagyis az, hogy az igeidők és az igemódok nem módosulnak a közlő szempontjából, hanem abban az időben és módban állnak, amely a megfelelő egyenes idézetben lenne. Ebből következik az is, hogy a függő felszólításban megőrződik az egyszerű felszólítás igekötős igéjének fordított szórendje. Itt tehát nem a főmondatbeli ige vagy névszó valamely szemantikai jegye határozza meg a mellékmondat felszólító módját; elsődleges jelentőségű maga a felszólítás, amely csak a hozzájáruló közlő, idéző mondat által válik mellékmondattá. A felszólító mód megvalósulása szempontjából közömbös az, hogy a főmondat állítmánya önmagában hordoz-e valamiféle felszólítás-, ráhatás-jegyet /mint pl. parancsol, kér, felszólít, elrendel, biztat, könyörög, tanácsol stb./ vagy pedig semleges jelentésű /mint pl. mond, ír, üzen, szól, kiált stb./

Az átképzeléses módhasználat következtében felszólító mód áll azokban a függő kérdésekben is, ahol a megfelelő egyenes idézet felszólítást váró kérdés.

Nem tudtam, hogy megvárjam-e

Ebben a mondatban a felszólító mód használatát ugyancsak nem a főmondat valamilyen tartalmi, szemantikai jegye idézi elő, hanem a mellékmondatban kifejezett kérdés tartalmi jegye; a bizonytalan-ság, felszólításra várás. Az igekötő helye itt is követi a megfelelő egyszerű mondatbeliét, tehát lehet egyenes is, fordított is.

Habozott, hogy bekopogjon-e Habozott, hogy kopogjon-e be.

II. Főmondatbeli szemantikai jegy által meghatározott felszólító módu mellékmondatok

A felszólító módu mellékmondatok második nagy csoportjában a főmondat állítmányának szemantikai jegye váltja ki, vonzza a felszólító módot.

Pl. Nincs értelme annak, hogy odamenj. Ebben a mondatban a felszólító mód értelme nem önmagában a mellékmondatban kerekendő, hanem a főmondat valamilyen szemantikai jegyében, jelen esetben a negatív szükségesség-jegyben. Az előzőleg tárgyalt függő felszólítástól való különbözőség formai jegyben is kifejeződik: az igekötős ige szórendje nem a felszólításnak megfelelő fordított, hanem egyenes. Ez a formai jegy jelzi, hogy itt nem valódi felszólító módról van szó, hanem valamiféle kötőmódról - ha szabad megkockáztatni ezt a terminust.

A felszólító módu mellékmondatot kiváltó főbb szemantikai jegyek a következők: /Természetesen az illető szemantikai jegyet hordozó igék illetve névszók felsorolásánál nem törekedtem szem teljességre/

a./ megengedés, lehetőség

pozitív: megenged, lehetővé tesz, lehetőség van, hagy, tűr, alkalmat ad stb.

negatív: megtilt, lehetetlenné tesz, akadályoz, gátol, visszatart, óv, lebeszél stb.

b./ szükségesség

pozitív: kell, fontos, szükséges, nélkülözhetetlen, elengedhetetlen, kötelesség, feladat, stb.

negatív: nincs értelme, szükségtelen, fölösleges stb.

c./ cél, hajlandóság

pozitív: igyekszik, törekszik, kész, képes, alkalmas, hajlik, kedve van, vállalkozik, elér stb.

negatív: fél, visszariad, irtózik, képtelen, alkalmatlan, letesz, lemond stb.

A cél-jeggyel eljutottam a függő felszólítástól legtávolabb eső tipushoz, a valódi célhatározói mellékmondathoz. Ez azonban a főmondathoz való logikai-tartalmi viszonyában erő-

sen különbözik az itt említett cél-jegyű főmondatos tipustól, s így külön tárgyalást igényel.

A szemantikai jegyek felsorolásánál szándékosan kihagytam az akarat, kívánság-jegyet /pl. akar, kíván, óhajt, szeretné, vár stb./. Ugyanis az a jegytől függő felszólító módu mellékmondat határesetet képez az eddig elemzett két csoport között.

Azt akarta, hogy látogassák meg.

Azt akarta, hogy meglátogassák

A két mondat egyformán helyes és egyenértékűnek tűnik. Mégis, az igekötős ige fordított, illetve egyenes szórendje valami halvány tartalmi különbséget sugal. A felszólításnak megfelelő fordított szórend felszólítás-jegyet visz az akar igébe, a célmegjelölő mellékmondatra jellemző egyenes szórend pedig cél-jegyet. Vagy - érzésem szerint - a két mondatnak a következő mögöttes, mellékjelentése van.

Azt akarta, hogy látogassák meg /azt mondta, azt fejezte ki/

Azt akarta, hogy meglátogassák /az volt a célja, azért tett vagy mondott valamit/.

Ha a mellékmondatban olyan szemantikai viszonyok fejeződnek ki, amelyek kizárják a konkrét felszólítás lehetőségét, akkor az igekötős ige szórendje egyértelműen egyenes lesz, és a főmondat jegye a cél-jegy felé tolódik. Pl. Azt akarta, hogy megmeneküljünk a zaklatástól.

Ugyanez a helyzet akkor is, ha az akarat-jegyű ige negatív formában áll. Pl. Nem akarta, hogy meglátogassák.

III. Célhatározói mellékmondatok

A célhatározói mellékmondatok alkotják a felszólító módu mellékmondatok harmadik csoportját. Ezekben nem a főmondat valamilyen szemantikai jegye váltja ki a felszólító módot, hanem a két mondat közötti logikai viszony, a célviszony. Bizonyos esetekben megvan a főmondatban a cselekvés valamire való irányulásának a jegye /pl. a mozgást kifejező igék esetében/, de általában a főmondat nem tartalmaz semmiféle jelentésbeli utalást arra vonatkozóan, hogy célmegjelölés következik. A mellékmondat minden esetben felszólító

módu, és az igekötős igére jellemző az egyenes szórend, jeléül annak, hogy itt sem valószínű felszólításról van szó, Pl. Futásnak eredt, hogy elérje a villamost. Erőt gyűjtött, hogy kimondja a választ. Az asztal kicsi volt ahhoz, hogy elférjenek körülötte.

Itt vissza kell térnem a bevezetőben hozott két célhatározói példára. Ément, hogy megváltsa a jegyet. Elküldték, hogy váltsa meg a jegyet. Az igekötős ige egyenes, illetve fordított szórendje a két mondat grammatikai szerkezetének azonossága mellett fontos tartalmi különbségre hívja fel a figyelmet. A kuld ige ugyanis határozott felszólító-jeggyel rendelkezik; az utána következő mellékmondat tulajdonképpen elliptikus függő felszólítás.T.i. Elküldték /azzal a felszólítással, parancsal/, hogy váltsa meg a jegyet.

Az előbbi mondatpár is rávilágít arra, hogy az igekötő érzékeny műszerként reagál a tartalmi változásokra, s mihelyt függő felszólítás fejlődik a mondatban, szórendje fordítottá válik.

Természetesen az itt vázolt jelenségcsoport további, árnyaltabb és behatóbb elemzést igényel. Itt azonban az a cél vezetett, hogy bizonyos szabályszerűségek kimutatásával egy apró adalékot szolgáltatassak ahhoz a nyelvi szabálygyűjteményhez, amelyre a magyar nyelvoktatásban szükségünk van.

Kozma Endre - Uhrman György:

Bemegy, vagy nem megy be?

- Szórendi kérdések az igekötő tanításával kapcsolatban -

I.

Közismert, hogy a magyart nem anyanyelvként beszélők számára az igekötők használata rengeteg buktatót okoz. Ez egyaránt vonatkozik az igekötő okozta jelentésváltozásokra, ill. a szórendi nehézségekre. Sok idegen anyanyelvű szerint éppen az igekötő jelenti a legnagyobb gondot a magyar nyelv tanulásakor. Az Élet és Irodalom 1973-as évfolyamában Szász Imre említett egy példát: L., egy kiváló nyelvtelhetségű angol, hét éve él Magyarországon. Rendkívül szilárd nyelvtani tudása és gazdag szókincse ellenére hét év után is az igekötőkre "panaszkodik": ilyen hibákat vét, mint "ez az árú 40 forint bekerül".

Az itt következő fejtegetéseket a magyar nyelvet tanuló külföldiek /elsősorban a Magyarországon tanuló angol anyanyelvű, vagy az anyanyelvi szintet erősen megközelítő afrikai diákok/ oktatásából leszűrt tapasztalatok sugallják.

Az igekötővel kapcsolatos nehézségek - mint minden nyelvi nehézség - elsősorban a nyelv aktív használata esetén jelentkeznek nagy erővel, a megértés szintjén sokkal kevésbé, mint a beszédben vagy a fordításban.

II.

Miért változik a szórend?

Az igekötő szórendi viselkedését egy gyakran emlegetett, de nem mindig következetesen végiggondolt nyelvi jelenség, a nyomaték szabályozza. Szóhasználatunkban a nyomaték a mondat valamely szavának értelmi, logikai kiemelése, szembeállítása más mondatrészekkel vagy egy, a mondat folytatásaként elképzelhető ellentétes tartalmú kifejezéssel. A nyomaték a hangzásban rendszerint hangsúlyként je-

lenik meg. Bizonyos esetekben azonban a nyomaték és a hangsúly nem jár együtt. Ha a mondatban nincs értelmileg kiemelt vagy szembeállított mondatrész, nyomatéktalan mondatról beszélünk. Ezt a mondatfajtát a hangzásban több, egymástól alig különböző erősségű hangsúly és ennek megfelelően intonációs tagoltság jellemzi. Ilyen például a Mit csinál a fiu? kérdésre felelő A fiu bemegy /a házba. mondat. Értelmi kiemelés esetén Bemegy a fiu a házba? kérdésre a válasz: Igen. A fiu bemegy a házba.

Ez a bemutatott nyomatéktalan mondattal szemben nyomatékos.

Névszói állítmányú egyszerű mondatban az alany vagy az állítmány értelmi kiemelése, a nyomaték érzékeltetése csak a hangzásban lehetséges: a mondathangsúlyt vagy az alanyra, vagy az állítmányra helyezzük. Hasonló a helyzet az igei állítmányú kéttagú mondatokban is: Péter fut Péter fut.

Háromtagú mondatban a mondathangsúly jelentésmegkülönböztető szerepe már korlátozottabb, mert a szórend jelentős mértékben meghatározza a nyomatékos mondatrészt, pontosabban jelzi a nyomaték helyét.

Bővítsük például helyhatározóval a mondatunkat: Péter a parkba fut. Most, hogy nyomatékos legyen az alany /Péter/, meg kell változtatnunk a szórendet. A nyomatékos mondatrésznek ugyanis az ige előtt kell állnia a mondat első vagy második helyén. Azt azonban továbbra is csak a hangzásban tudjuk eldönteni, hogy az átrendezés után a Péter fut a parkba. mondatban az alany, vagy az állítmány nyomatékos; t.i. a nyomatékos mondatrész viseli a mondathangsúlyt. Még erőteljesebb a szórendnek /és korlátozottabb a hangsúlynak/ a nyomatékos jelző szerepe abban a mondat szerkezetben, ahol az állítmány a van ige és két helyhatározó közül az egyik határozószó: A fiu bent van a házban. Itt a hangsúly önálló jelentésmegkülönböztető szerepe már csak arra korlátozódik, hogy - a hanglejtéssel és az intonációs tagolással együtt - megkülönbözteti a nyomatéktalan és a nyomatékos mondatot. A Hol van Péter? kérdésre nyomatéktalan mondat a válasz /Péter bent van /a házban./ a Bent van Péter a házban? kérdésre nyomatékos válasz következik /Igen. Péter bent van a házban./

A Péter bent van a házban. típusu mondat nyomatékviszonyai további vizsgálódást érdemelnek, mert ez az a mondatfajta, amelyikből az oktatási gyakorlatban is levezethetjük, magyarázhatjuk az igekötős igét.

A Bent van Péter a házban? kérdésre tagadó választ is adhatunk: Nem. Péter nincs bent a házban. A nincs szó a létige sajátos, tagadó formája, jelentése 'nem van'. Szembetűnő, hogy ugyanarra a kérdésre, amelyre állító mondatban - úgy tűnik - nyomatékos határozóval feleltünk, a tagadó mondatban nyomatékos állítmány a válasz. Az ellentmondás magyarázata az, hogy az állító mondatban sem határozói nyomatékkal van dolgunk. A határozószó és az ige között itt olyan szoros logikai-jelentésbeli kapcsolat van, hogy a nyomaték szempontjából nem is minősülnek külön álló elemeknek; s így az egységes állítmányi szerkezet nyomatékát fejezi ki az első szótagon - a bent elemen - megjelenő hangsúly. Ha viszont a nyomaték átkerül egy másik mondatrészre /vagy szószerkezetre/, amelynek a magyar szórend szabályai szerint közvetlenül az ige előtt kell állnia, a határozószó viszonyeri viszonylagos önállóságát és az ige mögé kerül: Péter bent van a házban. - Péter van bent a házban.

A leirtakkal azonos nyomatékviszonyokat és szórendi viselkedést tapasztalunk akkor is, ha a bent van szerkezetet egy be- igekötős igével helyettesítjük /Péter bemegy a házba./. Ha az igekötős igei állítmány nyomatékos, a hangsúly az igekötőre kerül, nyomatéktalan állítmány esetén pedig a határozószóval azonos módon, viszonylag önállósulva, az ige után következik az igekötő. Nem nehéz felismerni azt sem, hogy az igekötő irányjelölő funkciójánál fogva ugyanugy konkretizálja a cselekvés helyét, mint ahogy a határozószó a létezés helyét, További - nyelvtörténeti - bizonyítékok felsorolása nélkül is világos, hogy az igekötős igei állítmány és a "határozószó +van" szerkezet között feltételezett analógia helytálló, s helyesen járunk el akkor, amikor a külföldiek számára készülő új magyar nyelvkönyvben a Péter bemegy a házba típusu mondatokat a Péter bent van a házban típusuakkal vezetjük be és magyarázzuk. Így reméljük, sikerül világossá tenni az irányjelölő igekötő funkcióját, és főképp, sajátos szórendi viselkedését.

Az említett nyelvkönyv számára készülő, az igekötő szórendjét bemutató táblázat készítésekor és a táblázatba kerülő nyelvi anyag kiválasztása során néhány újabb, szintén a nyomatékkal kapcsolatos problémát is át kellett gondolnunk. A következő kérdésekre kellett választ találnunk: 1./ Mi a különbség az azonos nyomatéku, de különböző szórendi változatokat mutató mondatok között? 2./ A szórendi változatok közül melyeket kell bemutatnunk? 3./ Milyen kérdésformával vezethetjük be a kiválasztott mondatokat?

Az egyenes szórendű igekötős igét tartalmazó mondatokban a nyomaték három erősségi fokozatát állapíthatjuk meg. Leggyengébb, gyakorlatilag nulla foku a nyomaték a nyomatéktalan mondatban: A fiu felmegy /a hegyre. Viszonylag gyenge nyomatéku a A fiu felmegy a hegyre. mondat, és erősebb nyomatéku a Felmegy a fiu a hegyre. mondat állítmánya. Ez utóbbi mondat oly mértékben nyomatékos, hogy vagy szembeállító értelmű folytatást kíván /Felmegy a fiu a hegyre, nem lejön./, vagy sajátos, az egyszerű nyomatékos kijelentéstől eltérő hanglejtést, amelynek jelölésére felkiáltójel kívánczik a mondat végére /Felmegy a fiu a hegyre!/. A nyomatéktalan mondat bemutatása mindenképpen kívánatos. Az egyenes szórendű igekötő használatának ez igen gyakori esete, s ez a mondatfajta logikailag is, hangzó formáját tekintve is minőségileg különbözik a megfelelő nyomatékos mondatoktól. A kétféle szórendű nyomatékos változat közül önálló használatban a gyengébb nyomatéku a természetesebb, s előfordulását tekintve is tipikusabb ez a változat. Ezek alapján az erősebb nyomatékkal rendelkező mondatot itt mellőzhetjük.

Sajnos, nem minden esetben könnyű olyan kérdést szerkeszteni, amelyre a válasz nyomatéktalan mondat /éppen a nyomatéktalanság miatt/. Esetünkben a Mit csinál?, Mi történik? féle kérdések jó megoldásnak tűnnek. A nyomatékos állítmányra csak eldöntendő kérdést tehetünk fel /Bemegy?, Kijön?, Felmegy? stb./ Az eldöntendő kérdésnél is lehetségesek szórendi változatok, de itt - a kérdő jellegből következő erős nyomatékosagra való tekintettel - csak az erősebb nyomatékot jelző szórendi változatot használjuk.

Az általunk bemutatott háromtagu mondatokban hátravetett igekötő esetén a nyomatékos mondatrész az alany /A/ vagy az állítmányi bővítmény /B/. Ezeket a mondatokat Dezső László vizsgálta, Az általa

megállapított szabályszerűség a következő: A háromtagu mondat szórendi változatai - A és B nyomatékossága esetén - erősségi sorokba rendezhetők, ahol az első helyen áll a gyengébb tag:

A <u>fiu</u> megy fel a hegyre. <u>erősebb nyomaték</u> → A hegyre a <u>fiu</u> megy fel.

A fiu a <u>hegyre</u> megy fel. <u>erősebb nyomaték</u> → A <u>hegyre</u> megy fel a fiu.

A fordított szórendű igekötős mondatoknál is a gyengébb nyomatéku változatokat választjuk ki nyelvtani bemutatásra. Az állítmányi nyomatéku mondatoknál elmondottakon kívül még egy - didaktikai szempontból nem elhanyagolható - körülmény is erre késztet. A kiegészítendő kérdés gyengébb nyomatéku választ kíván, az eldöntendő - az erősebb nyomatéku válasz mellett, amely elsődleges - lehetővé teszi ezt a változatot. Ilymódon, ha a gyengébb nyomatéku változatot alkalmazzuk, az eldöntendő és a kiegészítendő kérdésre nem kell két különböző változatot bemutatnunk feleletként.

A kiegészítendő kérdésre adott felelet gyengébb nyomatéka azzal magyarázható, hogy ilyenkor a kérdés és a feleletben a nyomaték csak jelzi a hiányzó, illetőleg az új információt. Az eldöntendő kérdésben és válaszában ezzel szemben a nyomaték valamilyen fajta logikai- tartalmi szembeállítást is kifejez, és ez az a többlet, amely miatt a nyomaték felerősödik /a kérdésben: 'igen vagy nem?', 'ez vagy más?' stb., a válaszban: 'éppen ez és nem más' stb./. Ez a magyarázata annak is, hogy az eldöntendő kérdésben, ahol ez az értelmi szembeállítás a mondat legfontosabb gondolati eleme, az erősebb nyomatéku szórendet érezzük természetesebbnek. A feleletben azonban, hacsak nincs külön okunk az erősebb nyomaték fenntartására, újra csökkentjük a nyomatékot s így ahhoz a szórendi változathoz jutunk, amelyet a kiegészítendő kérdésre adott válaszban már láttunk.

Ez a szórend általános nyomatékszabálya. A valóságban különböző határozószók mellett a szórend másképpen alakulhat.

A kérdésre vonatkozó bőséges irodalomból elsősorban a következőket említjük: Dezső László tanulmánya az Általános Nyelvészeti Tanulmányok III. kötetében /A magyar szórend strukturális vizsgálata/;

Vörös József cikke a Magyar Nyelv 1973. decemberi számában /A határozószó és az igekötő helye közötti kapcsolat/.

III.

Egy kis összevetés

Ha a magyar irányjelölő igekötők segítségével kifejezett határozói viszonyok angol megfelelőseit keressük, a következő lehetőségeket sorolhatjuk fel:

1. magyar /igekötő x ige/ - angol Verb x Adverbial Particle/

egy magyar elemnek egy angol elem felel meg

ő elmegy	o el-
he goes away	o away

2. magyar /igekötő x ige/ + határozórag

angol Verb + /Preposition x Noun/

a./ két magyar elemnek egy angol elem felel meg

ő felment	a hegyre	o fel-	o -ra, re
he went up	the hill	o up	

b./ - angol /Verb x Particle /x/Preposition x Noun

két magyar elemnek két angol elem felel meg

ő kiment	a házból	o ki-	o-ból,ből
he went	out of the house	o out	o of

3. magyar /igekötő x ige/ - angol/Verbal Prefix x Verb/

egy magyar elemnek egy angol elem felel meg

ő átugorja	az árkot	o át-
he overleaps	the ditch	o over-

A fenti jelentéstani és funkcionális modellek közül a 3/. szórendi összevetés szempontjából érdektelen, mivel az angol Verbal Prefix semmilyen nyolvtani helyzetben nem válik el az igtől, ill., ha elválik, szófajilag önálló lesz, s a továbbiakban particle-ként

Az I. számú táblázatból leolvashatóan:

- A/ az angol forrásnyelvben mindig kötött /az ige utáni/ helyen álló határozói elemmel /a particle-lal/ szemben a magyar igeikötő változtathatja helyét, anélkül, hogy jelentés-tani jellege, tartalma megváltozna.

B/ a nyomaték szempontjából közömbös /Mit csinál? kérdéssel bevezetett/ mondat, ill. az állító tartalmú igeikötős igei állítmány nyomatéka esetén a magyar igeikötő jelentésben és funkciójában megfelel az angol particle -nak, pozíciója szempontjából azonban teljes eltérést mutat /az ige előtt áll, s egybeírjuk vele/.

-C/ minden más esetben, azaz

a./ tagadott igeikötős igei állítmány, ill.

b./ az alany, vagy a bővítmények nyomatéka esetén

a jelentéstani és funkcionális megfeleléshez a mondatbeli pozíció kötöttsége révén szórendi egybevághóság is járul /az igeikötő az ige után áll, és különírjuk tőle/.

/Itt zárójelben megjegyezzük, hogy az A/ ill. C/ pontban felsorolt esetekben a magyar igeikötő eredeti határozói jellege is felerősödik, s szófajilag legalábbis bizonytalanná, "minden tekintetben átmeneti szófajúvá" válik /MMNyR I.264.o./, akárcsak az angol particle.

E "szabályok" az oktatásban összehasonlító táblázattal szemléltethetők. /II. sz. táblázat/

Mit mutat az összevető táblázat?

--

I. oszlop

- 1-2. kiegészítendő kérdés az állítmányra
- 3-4. a nyomaték szempontjából közömbös mondatok
- 5-6. eldöntendő /állítmányi nyomatéku/ kérdések
- 7-8. állítmányi nyomatéku állító mondatok

/a magyar mondatokban a nyomaték a felmegy igei állítmányon, az angol mondatokban a "stress" a be segédigén. Ez utóbbinak igazolása az angol affirmative short answer: Yes, he is./

Ebből következik, hogy az osztást 7 tizedesjegyiig érdemes elvégezni, mert a hiba csak a nyolcadik tizedesjegyben lép fel, ott kapunk kb. 6-tal nagyobb értéket:

$$6:2,45 = 2,448\ 979\ 6...$$

Osztó és hányados számtani közepe: $2,449\ 489\ 7(96...)$

c./ Elvileg lényegtelen, hogy az első közelítő értéket milyen pontosan választjuk, de gyakorlatilag többet kell számolni a kívánt pontosság eléréséig. Pl.

$$\sqrt{100} \approx 1 \quad \text{feltételezéssel}$$

$$100 : 1 = 100, \text{ ebből első közelítés} \quad a_1 = \frac{1+100}{2} \approx 50$$

$$100 : 50 = 2, \text{ ebből második közelítés} \quad a_2 = \frac{50+2}{2} \approx 25$$

$$100 : 25 = 4, \text{ ebből harmadik közelítés} \quad a_3 = \frac{25+4}{2} \approx 15$$

$$100 : 15 = 7, \text{ ebből negyedik közelítés} \quad a_4 = \frac{15+7}{2} = 11$$

$100 : 11 = 9,0909$, ebből az ötödik közelítés $a_5 = 10,045...$ és innentől kezdve már érdemes az előírt pontossággal számolni a jó eredmény érdekében, ha csak valami más egyszerűbb uton-módon rá nem jövünk $\sqrt{100}$ értékére.

Hasonlóképpen feltételezhetjük, hogy $\sqrt{100} \approx 100$

$$100 : 100 = 1, \text{ ebből első közelítés} \quad a_1 = \frac{100+1}{2} \approx 50$$

$$100 : 50 = 2, \text{ ebből második közelítés} \quad a_2 = \frac{50+2}{2} \approx 25$$

a folytatás és eredmény az előbbivel azonos.

2. GYÖKSZÁMITÁS EGYENLETTEL.

a./ Számítsuk ki $\sqrt{6}$ értékét. Ez első közelítésben kb. 2,5 és az eltérés a pontos értéktől egynél kisebb, $\varepsilon_1 < 1$. Tehát

$$\sqrt{6} = 2,5 + \varepsilon_1$$

Emeljük mindkét oldalt négyzetre:

$$6 = 6,25 + 5\varepsilon_1 + \varepsilon_1^2$$

Mivel $\varepsilon_1^2 < 5\varepsilon_1$, a kis számokat a nagyobb mellől elhagyhatjuk és így

$$6 \approx 6,25 + 5\varepsilon_1$$

$$\text{ebből} \quad \varepsilon_1 \approx -\frac{0,25}{5} = -0,05$$

Ezt az értéket az eredeti kifejezésbe visszahelyettesítve, pontosabb értéket kapunk:

$$\sqrt{6} \approx 2,5 + \varepsilon_1 \approx 2,5 - 0,05 = 2,45$$

Megismételve az eljárást:

$$\sqrt{6} = 2,45 + \varepsilon_2 \quad \text{emeljünk négyzetre:}$$

$$6 = 6,0025 + 4,9\varepsilon_2 + \varepsilon_2^2, \text{ tehát} \quad 6 \approx 6,0025 + 4,9\varepsilon_2, \text{ ebből}$$

$$\varepsilon_2 \approx -\frac{0,0025}{4,9} = -0,000510 \quad \text{Visszahelyettesítve:}$$

$\sqrt{6} \approx 2,45 - 0,000510 = 2,449490$, hat tizedesjegyiig pontos eredményt kapunk. Ennél az eljárásnál is igaz, hogy a számítás ismétlésével a pontos tizedesjegyek száma megkétszereződik. A számítási hiba itt is $\varepsilon^2/2a$.

Ez az eljárás alkalmazható akkor is, ha az első közelítő értéknek nagy az eltérése a pontos értéktől.

b./ Számítsuk ki ezzel a módszerrel $\sqrt[3]{10}$ értékét:

$\sqrt[3]{10} = 2 + \varepsilon_1$, az egyenlet mindkét oldalát emeljük köbre

$$10 = 8 + 12\varepsilon_1 + 6\varepsilon_1^2 + \varepsilon_1^3$$

Mint ahogy általában $\varepsilon_1^3 + 6\varepsilon_1^2$ nagysága elhanyagolható kicsi a többi értékhez képest, elhagyjuk:

$10 \approx 8 + 12\varepsilon_1$, ebből $\varepsilon_1 \approx \frac{2}{12} = \frac{1}{6} = 0,16 \dots$
helyettesítve az első egyenletbe

$$\sqrt[3]{10} \approx 2 + 0,16 = 2,16$$

Megismételve az eljárást

$$\sqrt[3]{10} = 2,16 + \varepsilon_2$$

$$10 = 10,077696 + 13,9968\varepsilon_2 + \dots \text{és ebből}$$

$$\varepsilon_2 \approx -\frac{0,077696}{13,9968} = -0,00555$$

$$\text{tehát } \sqrt[3]{10} \approx 2,16 - 0,00555 = 2,1544 \dots$$

c./ Az eredmény hibájának számítása.

$$\sqrt[3]{x^3} = a + \varepsilon_1, \text{ ebből } x^3 = a^3 + 3a^2\varepsilon_1 + 3a\varepsilon_1^2 + \varepsilon_1^3$$

$$\text{tehát } \varepsilon_1 \approx \frac{x^3 - a^3}{3a^2} \text{ és } \sqrt[3]{m} = a + \frac{x^3 - a^3}{3a^2}$$

Az új közelítés eltérése a pontos x értéktől

$$\begin{aligned} \varepsilon &= \left| a + \frac{x^3 - a^3}{3a^2} - x \right| = \frac{|3a^2(a-x) - (a-x)(a^2+ax+x^2)|}{3a^2} = \frac{(a-x)^2(2a+x)}{3a^2} \approx \\ &\approx \frac{\varepsilon_1^2 \cdot 3a}{3a^2} = \frac{\varepsilon_1^2}{a} \end{aligned}$$

Általában $\sqrt[n]{m} = a + \varepsilon$ számításánál, ha a , az első közelítő érték, akkor a jobb közelítő értéket

$$a_2 = \frac{n-1}{n} \cdot a_1 + \frac{m}{n a_1^{n-1}}$$

képlettel kapjuk. Az a_1 hibáját pedig az $\varepsilon_2 = \frac{(n-1)\varepsilon_1^2}{2a_1}$ képlet adja, ahol a , és ε , helyettesítésekor csak egy-két értékes számjegyet használunk.

3. NÉGYZETGYÖKSZÁMITÁS HATVÁNYOZÁSSAL.

a) Tudjuk, ha $-1 < d < 1$, akkor $d^n \rightarrow 0$, ha n pozitív egész szám növekszik. Mivel $\sqrt{6} \approx 2,5$ és $|\sqrt{6} - 2,5| < 1$, azért ebből következik, hogy

$$1 > |\sqrt{6} - 2,5| > |\sqrt{6} - 2,5|^2 > |\sqrt{6} - 2,5|^3 > |\sqrt{6} - 2,5|^4 > \dots \rightarrow 0$$

$$\text{Tehát } (\sqrt{6} - 2,5)^2 = 6 - 5\sqrt{6} + 6,25 = 12,25 - 5\sqrt{6} \approx 0 \text{ alapján}$$

$$\sqrt{6} \approx \frac{12,25}{5} = 2,45$$

Pontosabb eredményt kapunk harmadik hatványozásból:

$$(\sqrt{6} - 2,5)^3 = 6\sqrt{6} - 3 \cdot 6 \cdot 2,5 + 3\sqrt{6} \cdot 2,5^2 - 2,5^3 = 24,75\sqrt{6} - 60,625 \approx 0$$

$$\text{Ebből } \sqrt{6} \approx \frac{60,625}{24,75} = \frac{485}{198} = 2,44949 \dots$$

Számítsuk ki $\sqrt{5}$ -öt gyorsabb közelítéssel:

Mivel $\sqrt{5} - 2 < 1$, azért

$$\sqrt{5} - 2 > (\sqrt{5} - 2)^2 > (\sqrt{5} - 2)^3 > (\sqrt{5} - 2)^4 \rightarrow 0.$$

Tehát

$$(\sqrt{5} - 2)^2 = 5 - 4\sqrt{5} + 4 = 9 - 4\sqrt{5} \approx 0 \quad \text{ebből} \quad \sqrt{5} \approx \frac{9}{4} = 2,25$$

$$(\sqrt{5} - 2)^3 = (\sqrt{5} - 2,25)^2 = 5 - 4,5\sqrt{5} + 5,0625 = 10,0625 - 4,5\sqrt{5} \approx 0, \text{ ebből}$$

$$\sqrt{5} \approx \frac{10,0625}{4,5} = 2,2361...$$

$$(\sqrt{5} - 2)^4 = (\sqrt{5} - 2,2361)^2 = 5 - 4,4722\sqrt{5} + 5,00014321 \approx 0, \text{ ebből}$$

$$\sqrt{5} \approx \frac{10,00014321}{4,4722} = 2,236\,067\,977 \dots$$

b./ A hiba becslése. $\sqrt{m} = a + \varepsilon$ -ből

$\sqrt{m} - a = \varepsilon$ hatványozásával $(\sqrt{m} - a)^n = \varepsilon^n$, tehát n -edik hatványra emelve a különbséget, az új hiba a meglévő hiba n -edik hatványa lesz. Ha pl. egy szám négyzetgyöke 3 tizedesjegyre pontos, akkor negyedik hatványozást végezve, eredményünk legalább 12 tizedesjegy lesz pontos. $\sqrt{5}$ -re kaptuk: $\sqrt{5} \approx 2,2361$. Ezt az eredményt összehasonlítva a rákövetkező eredménnyel, az elkövetett hiba: $0,000032 < 1/3 \cdot 10^{-4}$. A rákövetkező eredmény hibája ennek a négyzete: $1/9 \cdot 10^{-8} \approx 0,0000000011$ körül várható, tehát a kilencedik tizedesjegyen. Ha tovább számolnánk, akkor a következő eredményben a hiba

$(1/9 \cdot 10^{-8})^2 = 1/81 \cdot 10^{-16} < 0,000000000000000002$, tehát csak a tizenennyolcadik tizedesjegyen várható eltérés a helyes értéktől.

4. NÉGYZETGYÖKSZÁMITÁS KÖZELÍTŐ TÖRTEKKEL:

a) Alkalmazzuk az előbbi eljárást, de a törteket ne alakítsuk át tizedes törtékké:

$$(\sqrt{5} - 2)^2 = 9 - 4\sqrt{5} \approx 0 \quad \text{Ebből} \quad \sqrt{5} \approx \frac{9}{4} = 2,25$$

$$(\sqrt{5} - 2)^3 = 17\sqrt{5} - 38 \approx 0 \quad \text{Ebből} \quad \sqrt{5} \approx \frac{38}{17} = 2,235...$$

$$(\sqrt{5} - 2)^4 = 161 - 72\sqrt{5} \approx 0 \quad \text{Ebből} \quad \sqrt{5} \approx \frac{161}{72} = 2,2361...$$

$$(\sqrt{5} - 2)^5 = 305\sqrt{5} - 1682 \approx 0 \quad \text{Ebből} \quad \sqrt{5} \approx \frac{1682}{305} = 2,236065...$$

Hasonlóképpen kapjuk a következő közelítő törteket:

$$\sqrt{6}\text{-ra} \quad \frac{2}{1}, \quad \frac{5}{2}, \quad \frac{49}{20}, \quad \frac{485}{192}, \quad \frac{4801}{1960} = 2,449\,429\,7...$$

$$13\text{-ra} \quad \frac{11}{3}, \quad \frac{119}{33}, \quad \dots$$

A sorozat tagjai egyre jobban megközelítik a megfelelő négyzetgyök értékét. Pl.

$$\sqrt{13} \approx \frac{11}{3} \quad \text{négyzetreemelve} \quad 13 \approx \frac{121}{9} = 13 + \frac{4}{9}$$

$$\sqrt{13} \approx \frac{119}{33} \quad \text{"} \quad \frac{14161}{1089} = 13 + \frac{4}{1089}$$

Sok esetben a lehető legjobb közelítést kapjuk, mint pl $\sqrt{5}$, $\sqrt{6}$, $\sqrt{7}$, $\sqrt{8}$, $\sqrt{10}$, $\sqrt{11}$, $\sqrt{12}$ stb. közelítő törtjeinél:

$$\sqrt{6} \approx \frac{5}{2} \rightarrow 6 \approx \frac{25}{4} \quad 6$$

$$\sqrt{6} \approx \frac{49}{20} \rightarrow 6 \approx \frac{2401}{400} = 6 + \frac{1}{400}$$

$$\sqrt{6} \approx \frac{495}{198} \rightarrow 6 \approx \frac{235225}{39204} = 6 + \frac{1}{39204}$$

$$\sqrt{6} \approx \frac{4801}{1960} \rightarrow 6 \approx \frac{23049601}{3841600} = 6 + \frac{1}{3841600}$$

A közelítő tört sorozatának tagjait ki is lehet egymásból számítani: $\sqrt{6}$ esetében: egyik közelítő tört számlálóját megszorozzuk tizzel és az eredményből kivonjuk a megelőző közelítő tört számlálóját. Nevezővel hasonlóképpen járunk el:

$$\frac{5}{2}, \frac{49}{20} \rightarrow \frac{10 \cdot 49 - 5}{10 \cdot 20 - 2} = \frac{495}{198}$$

b./ A közelítő tört pontosságának számítása.

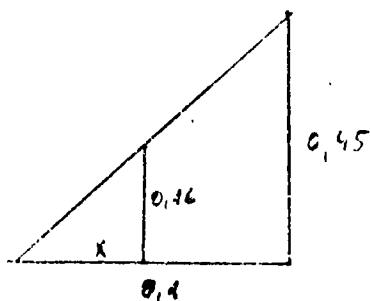
$$\begin{aligned} \sqrt{m} &\approx \frac{a}{b} = \sqrt{\frac{a^2}{b^2}} = \sqrt{\frac{mb^2 + c}{b^2}} = \sqrt{m + \frac{c}{b^2}} = \sqrt{m} \sqrt{1 + \frac{c}{mb^2}} \approx \sqrt{m} \left(1 + \frac{c}{2mb^2}\right) = \sqrt{m} + \frac{c}{2b^2\sqrt{m}} \\ &= \frac{c}{2b^2 \cdot \frac{a}{b}} + \sqrt{m} = \sqrt{m} + \boxed{\frac{c}{2ab}} \end{aligned}$$

Pl. $\sqrt{6} \approx \frac{4801}{1960}$ esetében $\frac{1}{2 \cdot 4801 \cdot 1960} < 0,0000002$ eltérés adódik.

5. GYÖKSZÁMITÁS LINEÁRIS INTERPOLÁCIÓVAL.

a) Tegyük fel, hogy $\sqrt{5}$ értékét ismerjük egy tizedesjegy pontossággig.

$2,2 < 2,3$; 5; emeljük négyzetre: $4,84 < 5 < 5,29$

$2,3 - 2,2 = 0,1$ értéknövekedés

$5,29 - 4,84$ négyzetes növekedést hoz létre.

De nekünk csak $5,00 - 4,84 = 0,16$ növekedés szükséges. Aránypárral, hasonló háromszögek-ből számíthatjuk a jobb értéket:

$x : 0,16 = 0,1 : 0,45$, ebből $x = 0,035$. Tehát az interpolációs érték $2,2 + 0,035 = 2,235$

Megismételve az eljárást $2,235$ -tel, továbbá $2,234$ vagy $2,236$ -tal, hasonló módon eljárva

növelhetjük számításunk pontosságát. Ha a gyök

értékét n tizedesjegy pontossággig ismerjük, interpoláció alkalmazásával a pontos tizedesjegyek számát legalább megkétszerezünk.

Bizonyítás: $\sqrt{m} = \sqrt{x^2}$ értékét két határ között ismerjük. $x - \varepsilon < \sqrt{x^2} < x + \delta$ itt $\varepsilon + \delta = 10^{-n}$ és $\varepsilon, \delta < 10^{-n}$. Négyzetreemelés után

$$x^2 - 2\varepsilon x + \varepsilon^2 < x^2 < x^2 + 2\delta x + \delta^2$$

A két szomszédos négyzetszám különbsége

$$(x^2 + 2\delta x + \delta^2) - (x^2 - 2\varepsilon x + \varepsilon^2) = 2x(\varepsilon + \delta) + \delta^2 - \varepsilon^2$$

A szükséges növekedés

felírjuk az egyenes arányosságot:

$$\frac{2\delta x + 2\epsilon x + \epsilon^2}{2\epsilon x - \epsilon^2} = \frac{10^{-n}}{x} \rightarrow x = \frac{(2\epsilon x - \epsilon^2) \cdot 10^{-n}}{2\delta x + 2\epsilon x + \epsilon^2 - \epsilon^2} =$$

$$= \frac{(2\epsilon x - \epsilon^2) \cdot 10^{-n}}{2x(\delta + \epsilon) + (\epsilon^2 - \epsilon^2)} = \frac{(2\epsilon x - \epsilon^2) \cdot 10^{-n}}{2x(\delta + \epsilon)} = \frac{(2x - \epsilon)\epsilon}{2x + (\delta - \epsilon)}$$

Ezt kell hozzáadni a kisebbik közelítő gyökhöz

$$x - \epsilon + \frac{(2x - \epsilon)\epsilon}{2x + \delta - \epsilon}$$

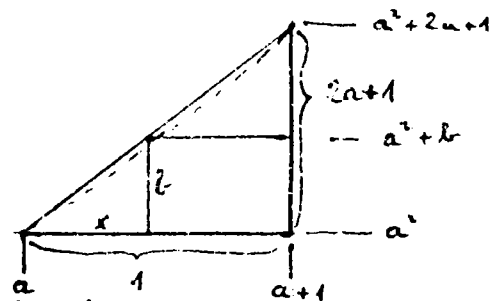
A pontos érték x . Az elkövetett hiba:

$$\left| x - \epsilon + \frac{(2x - \epsilon)\epsilon}{2x + \delta - \epsilon} - x \right| = \frac{\epsilon\delta}{2x + \delta - \epsilon} < \frac{10^{-2n}}{2x} < 10^{-2n}$$

Hasonló módon tudunk számítani köbgyököket és egyéb gyököket.

b./ Állítsunk elő fejszámolásra alkalmas képletet; számítsuk ki \sqrt{m} -et.
 \sqrt{m} két négyzetszám között van:

$$a^2 < m < a^2 + b < (a+1)^2 = a^2 + 2a + 1$$

A növekedés-különbségeket összehasonlítva a hasonló háromszögekből aránypárral adódik

$$x : h = 1 : (2a + 1) \text{ ebből}$$

$$x = \frac{h}{2a + 1} = \frac{h}{2a}$$

Körülbelül ennyivel nagyobb a keresett érték a -nál.

Példák:

$$\sqrt{10} \approx 3 + \frac{1}{6} \approx 3,17 \quad 3,16 \text{ helyett}$$

$$\sqrt{20} \approx 4 + \frac{4}{8} \approx 4,50 \quad 4,47 \text{ helyett}$$

$$\sqrt{60} \approx 8 - \frac{4}{16} \approx 7,75 \quad 7,746 \text{ helyett}$$

$$\sqrt{82} \approx 9 + \frac{1}{18} \approx 9,0555 \quad 9,0554 \text{ helyett}$$

c./ Ugyanígy levezethető a köbgyökvonásra való képlet :

$$\sqrt[3]{a^3 + b} \approx a + \frac{b}{3a^2}$$

Példák:

$$\sqrt[3]{10} = \sqrt[3]{2^3 + 2} \approx 2 + \frac{2}{12} \approx 2,16 \quad (2,15 \text{ helyett})$$

$$\sqrt[3]{20} = \sqrt[3]{3^3 - 7} \quad 3 - \frac{7}{27} \approx 2,74 \quad (2,71 \text{ helyett})$$

$$\sqrt[3]{30} = \sqrt[3]{3^3 + 3} \quad 3 + \frac{3}{27} \approx 3,11 \quad (3,107 \text{ helyett})$$

$$\sqrt[3]{120} = \sqrt[3]{5^3 - 5} \quad 5 - \frac{5}{75} \approx 4,933 \quad (4,932 \text{ helyett})$$

Általában $\sqrt[n]{m}$ számításánál a

$$\sqrt[n]{a^2 + b} = a + \frac{b}{n \cdot a^{n-1}}$$

képletet használhatjuk. Ennek a képletnek a hibája $\frac{n+1}{2n^2} \cdot \frac{b^2}{a^{2n-1}}$, ha b a -hoz képest elég kicsi. Tehát

$$\begin{aligned} \sqrt{a^2 + b} \text{ esetén a hiba} & \quad \frac{1}{2} \cdot \frac{b^2}{a^3} \\ \sqrt[3]{a^3 + b} \text{ esetén a hiba} & \quad \frac{1}{9} \cdot \frac{b^2}{a^5} \end{aligned}$$

6. GYÖK SZÁMITÁS ITERÁCIÓS EGYENLETTEL.

Olyan $f(x)$ polinomot kell meghatározni, amelybe \sqrt{m} egy közelítő értékét helyettesítve visszakapjuk \sqrt{m} egy pontosabb értékét.

$$x_1 = f(x_1)$$

Keressük a polinomot

$$f(x) = ax^2 + bx + c \text{ alakban.}$$

A megfelelő polinom első feltétele, hogy ha a pontos \sqrt{m} értéket helyettesítjük, eredményül \sqrt{m} -et kapunk.:

$$a \cdot m + b\sqrt{m} + c = \sqrt{m} \quad \text{ebből } c \text{ együtthatóra kapjuk}$$

$$c = \sqrt{m} \cdot (1 - b) - am$$

Az együttható értékére irracionális szám nem alkalmas, tehát $1 - b = 0$, azaz $b = 1$. A polinom új alakja

$$f(x) = ax^2 + x - am$$

Második feltétel, hogy $|f'(x)| < 1$ legyen $x = \sqrt{m}$ és a helyettesítési értékek közelében, tehát

$$f'(x) = 2ax + 1 \approx 0, \text{ ebből kapjuk az } a \text{ együtthatót:}$$

$$a \approx -\frac{1}{2x}$$

$x = \sqrt{m}$ helyébe valamely $m \approx \frac{p}{q}$ közelítő értéket helyettesítve

$$a = -\frac{q}{2p} \text{ értéket kapunk, tehát végeredményünk}$$

$$x = -\frac{q}{2p} x^2 + x + \frac{mq}{2p}. \text{ Ebből az iterációs}$$

$$\text{képlet: } x_2 = x_1 + \frac{q}{2p}(m - x_1^2)$$

Számítsunk ki egy iterációs képletet $\sqrt{6}$ -ra. $\sqrt{6} \approx \frac{5}{2} = \frac{p}{q}$ és $m = 6$ esetre:

$$x_2 = x_1 + \frac{6 - x_1^2}{5}$$

Legyen az első közelítő érték $\sqrt{6}$ -ra: $x_1 = 2,5$. Helyettesítve

$$x_2 = 2,5 + \frac{6 - 6,25}{5} = 2,45 \text{ értéket kapjuk.}$$

Megismételve az eljárást

$$x_3 = 2,45 + \frac{6 - 6,0025}{5} = 2,4495\text{-öt kapunk.}$$

Az újabb közelítés értéke $x_4 = 2,449489$ volna, tehát úgy látszik, minden iterálással a pontos tizedesjegyek száma kettővel növekszik.

Ha az iterációs képlet előállításához $\frac{p}{q} = \frac{49}{20}$ értéket használjuk, akkor

$$x_2 = x_1 + \frac{60 - 10x_1^2}{49} \quad \text{képletet kapjuk, mely már gyorsabban}$$

konvergál, mindenegyes ismétlésnél a pontos tizedesjegyek száma 3 - mal növekszik.

Kögyököket is számíthatunk ilyen módon. A képlet kiszámításához hasonló gondolatmenetet alkalmazva

$$x_2 = x_1 + \frac{m - x_1^3}{3x_1^2} \quad \text{kifejezéshez jutunk, ahol } x_0 \text{ a } \sqrt[3]{m} \text{ egy}$$

közelítő értéke. Készítsünk 10 számításához iterációs képletet.

$$x_0 \approx 2 \quad \text{felhasználásával} \quad x_2 = x_1 + \frac{10 - x_1^3}{12}$$

$$x_0 \approx \frac{13}{6} \quad \text{érték helyettesítésével pedig} \quad x_2 = x_1 + \frac{12(10 - x_1^3)}{169}$$

képleteket kapjuk. Szép képlet és szép módszer, de sajnos, nem konvergál olyan erőlyesen, mint az előző módszerek. Nézzük meg a hiba csökkenését pl. a $\sqrt[3]{6}$ -ra 10 iterációs képletnél:

Legyen ε_1 a helyettesítés hibája és ε_2 az eredmény hibája, tehát $|x - x_1| = \varepsilon_1$ és $|x - x_2| = \varepsilon_2$.

$$x_2 = x_1 + \frac{6 - x_1^3}{5} \rightarrow x - \varepsilon_2 = x - \varepsilon_1 + \frac{6 - (x - \varepsilon_1)^3}{5} \quad |\varepsilon_2| = \left| \frac{6 - x^3 + 3x^2\varepsilon_1 - 3x\varepsilon_1^2 + \varepsilon_1^3}{5} \right| \approx$$

$$|\varepsilon_2| \approx \left| \frac{2x^2}{5} \varepsilon_1 \right| = \varepsilon_1 \left(\frac{2x^2}{5} \right) = \varepsilon_1 \left(\frac{2\sqrt[3]{6}}{5} \right) \approx 0,020 \varepsilon_1$$

Ebből látjuk, hogy a helyettesítés hibája minden egyes ismétlésnél kb. ötvened részére csökken. Egy nagyobb számokat tartalmazó, kényelmetlenebb képletet használva, a hiba 0,0002-szer lesz kisebb minden lépésnél, tehát a pontos tizedes jegyek száma nem kétszereződik, csupán általában három tizedes jeggyel növekszik.

7. GYÖKZÁRÍTÁS ITERÁCIÓS KÉPLETTEL.

a) Számítsunk ki egy iterációs képletet \sqrt{m} -re. Legyen $\sqrt{m} \approx a$. Alkalmazzuk az osztási eljárást

$m : a = \frac{m}{a}$ Az osztó és hányados számtani közepe közelítő képletet ad, amelynek ismételt alkalmazásával mindig pontosabb értéket kapunk:

$$\sqrt{m} = \left(a + \frac{m}{a} \right) \cdot \frac{1}{2}$$

Alkalmazzuk a képletet $\sqrt{5}$ számítására: $\sqrt{5} \approx a = 2,25$

$$\sqrt{5} = \frac{1}{2} \left(2,25 + \frac{5}{2,25} \right) = 2,236 \dots$$

$$\sqrt{5} = \frac{1}{2} \left(2,236 + \frac{5}{2,236} \right) = 2,23606797 \dots$$

Itt már igaznak látszik, hogy a pontos tizedes jegyek száma minden egyes ismétlésnél legalább megkétszereződik.

A számítás hibájának megállapítása: Legyen a helyettesítési érték hibája ε_1 , $a = x + \varepsilon$ és a számítás hibája ε_2 . Tehát

Az iterációs módszer, vagy az osztási eljárás ismételt alkalmazásával szintén erre az eredményre jutnánk, figyelembe véve, hogy minden egyes ismétléssel a helyes tagok száma megkétszereződik.

Az a függvénysor konvergens, ha $|x| < 1$, és annál gyorsabban konvergál, minél kisebb az abszolút értékben.

Számítsuk ki pl. $\sqrt[5]{6}$ értékét.

$\sqrt[5]{1+5}$ természetesen nem vezet eredményre, előbb át kell alakítani $\sqrt[5]{6}$ -ot valamely közelítő törtje segítségével:

$$\sqrt[5]{6} = \sqrt[5]{\frac{24}{4}} = \sqrt[5]{\frac{25-1}{4}} = \sqrt[5]{\frac{25}{4} \cdot \left(1 - \frac{1}{25}\right)} = \frac{5}{2} \sqrt[5]{1 - \frac{1}{25}}$$

Kiszámítjuk tehát $\sqrt[5]{1 - \frac{1}{25}}$ -öt, ahol $x = -\frac{1}{25}$ megfelel a konvergencia feltételének. Vegyük a függvénysor első öt tagját:

$$\sqrt[5]{1 - \frac{1}{25}} = 1 - \frac{1}{2 \cdot 25} - \frac{1}{8 \cdot 25^2} - \frac{1}{16 \cdot 25^3} - \frac{5}{128 \cdot 25^4} - \dots$$

$1/25 = 0,040\ 000\ 000$	$1/2 \cdot 25 = 0,020\ 000\ 000$	
$1/25^2 = 0,001\ 600\ 000$	$1/8 \cdot 25^2 = 0,000\ 200\ 000$	
$1/25^3 = 0,000\ 064\ 000$	$1/16 \cdot 25^3 = 0,000\ 004\ 000$	+
$1/25^4 = 0,000\ 002\ 560$	$5/128 \cdot 25^4 = 0,000\ 000\ 100$	
		<u>0,020\ 204\ 100</u>

$$1 - 0,020\ 204\ 100 = 0,979\ 795\ 900 \quad \text{és végül}$$

$$\frac{5}{2} \cdot 0,979\ 795\ 900 = 2,449\ 489\ 75, \text{ ahol az utolsó egy-két számjegy}$$

számjegy a konvergencia gyorsaságától és az összeadandó tagok számától függően nem megbízható.

Ha a függvénysor helyettesítésénél $\sqrt[5]{6}$ egy jobb közelítő törtjét, $49/20$ -at alkalmaznánk, és a sor első öt tagját használnánk, akkor a mellékszámításban már 18 tizedesjegyet volna érdemes használni.

A számítás maximális hibáját gyakorlatilag jól megbecsülhetjük a következőképpen: Ha $x < 0,1$, a mellékszámításban annyi tizedesjegyet számolunk, hogy a függvénysor elhagyott első tagja már nem jelenik meg az összeadandók közt. Az összeadandók utolsó számjegyeit kerekítjük, így az utolsó számjegyre viszonyítva a hiba kisebb, mint 0,5. Ezt szorozzuk az összeadás tagjainak számával, továbbá $\sqrt[n]{m}$ közelítő értékével és így megkapjuk a maximálisan lehetséges hibát a felhasznált számjegyekben. Előző számításunkban a maximális hiba tehát $5 \cdot 0,5 \cdot 2,4 = 6$ volna az utolsó számjegyen, de ha figyelembe vesszük, hogy csak az utolsó tagnak van hibája, azért $1 \cdot 0,5 \cdot 2,4 = 1,2$ eltérés lehetséges.

Tetszőleges gyökkitevőre előállíthatunk függvénysort, ha az

$$(1+x)^n = 1 + \binom{n}{1}x + \binom{n}{2}x^2 + \binom{n}{3}x^3 + \binom{n}{4}x^4 + \dots$$

Binomiális képletben a binomiális együtthatókat formálisan kiszámítjuk.

Pl. $n = \frac{1}{3}$ esetén $\binom{n}{4} = \frac{\frac{1}{3} \cdot (\frac{1}{3}-1) \cdot (\frac{1}{3}-2) \cdot (\frac{1}{3}-3)}{4 \cdot 3 \cdot 2 \cdot 1} = \frac{-\frac{1}{3} \cdot \frac{2}{3} \cdot \frac{5}{3} \cdot \frac{8}{3}}{24} = -\frac{10}{243}$

9. EGY SZÁM NÉGYZETGYÖKÉNEK SZERKESZTÉSE.

a./ Pythagoras tétele alapján derékszögű háromszögekkel szerkesztjük \sqrt{m} értékét, ha találunk olyan számokat, melyekre

$$a^2 + b^2 = m^2$$

vagy

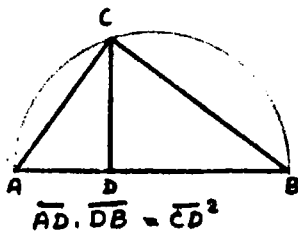
$$a^2 + b^2 + c^2 = m^2$$

Viszont mindig lehet találni négy olyan számot, melyekre

$$a^2 + b^2 + c^2 + d^2 = m^2$$

Gyakorlatilag csak kisebb egész számoknál használhatjuk. (1. ábra.)

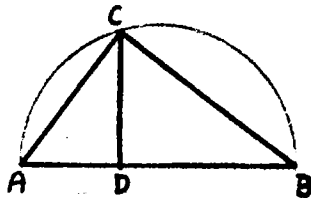
b./ Ismeretes, hogy a derékszögű háromszögnek csúcsából az átfogóra bocsátott merőleges az átfogót két olyan részre osztja, melyeknek szorzata egyenlő a magasság négyzetével. \sqrt{m} szerkesztéséhez tehát m -et két szám szorzatára bontjuk $m = a \cdot b$, rajzolunk egy $a+b$ hosszúságú szakaszt, az a és b szakasz közös pontjában egy merőlegest szerkesztünk. Az $a+b$ szakaszra megszerkesztjük a Thales kört és a körnek a merőleges szakasszal való metszéspontja meghatározza \sqrt{m} értékét.

Az a és b számokat úgy kell választani, hogy arányuk közel egy legyen a pontosabb leolvasás érdekében. (2. ábra.)

c./ Ha $m = a \cdot b$ felbontásában az a és b számok aránya 2 körül van, akkor alkalmazhatunk a derékszögű háromszögre vonatkozó másik tételt a szerkesztéshez:

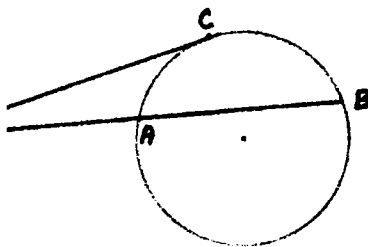
$$\overline{AD} \cdot \overline{AB} = \overline{AC}^2$$

Itt \overline{AP} jelentheti az a számot, \overline{AD} a b számot. \overline{AC} szakaszról, mint átmérőről megszerkesztjük a Thales kört, D-ben merőlegest emelünk és eredményünk az $\overline{AC} = \sqrt{m}$ értéke. (3. ábra.)

d./ A kör szelőjére és érintőjére igaz a következő tétel:

$$\overline{PA} \cdot \overline{PB} = \overline{PC}^2$$

\sqrt{m} szerkesztéséhez legjobban a következőképpen eljárni: m -et felbontjuk két szám szorzatára, melyeknek aránya 3 körüli érték. Ekkor kapunk ugyanis két hasonló nagyságú kört, és kedvező rajzot a pontosabb leolvasás érdekében. A szelő menjen át a kör középpontján, így a kör átmérője az a és b szakasz különbsége lesz. Az érintési pont szerkesztéséhez most is a Thales kört használjuk.

(4. ábra.)

A szerkesztéseknél jó rajzeszközöket, vékony vonalakat, megfelelő nagyságú és pontos ábrát feltételezve, 1 %-os hibahatár is elérhető. Törekedni kell arra, hogy a vonalak ne nagyon kis szögekben mennek egymást és minél kevesebb lépésben jussunk eredményhez.

10. GYÖK ÉRTÉKÉNEK LEOLVASÁSA GRAFICARÓL.

a./ $y = \sqrt{x}$ grafikonját mm papírra megrajzoljuk. A koordinátatengelyek egyeneseit és intervallumait úgy választjuk, hogy a pontos leolvasás érdekében ne kapjunk nagyon meredek görbét. Négyzetgyökökérték leolvasásához célszerű kétféle skálaelosztást alkalmazni, melyeknek görbéje egyenest.

Hasonló módon készíthetünk körgyökvonásra, vagy bármely gyök vonására alkalmas grafikont.

(5. ábra.)

b./ Készíthetünk grafikont egyenesszakaszra is. Négyzetgyökvonással az egyenesszakasz felső részének beosztása négyzetes, az alsó részének beosztása lineáris. A megfelelő értékek egy pontban vannak, így a leolvasásnál egy hibaforrás megszűnik.

Ez az eljárás is alkalmas bármilyen gyök értékének leolvasására.

(6. ábra.)

c./ Ha logaritmikus beosztású papírost használunk, akkor a koordináta tengelyek beosztása is logaritmikus, bármilyen gyök számítási görbéje egyenes lesz, ami könnyen és pontosan rajzolható. A leolvasás pontossága mindenütt azonos lesz. Egy koordináta-rendszerbe több grafikont rajzolhatunk.

Készítsünk grafikont \sqrt{x} , $\sqrt[3]{x}$ és $\sqrt[5]{x}$ leolvasásához:

$$\begin{aligned} y = \sqrt{x} &\rightarrow \log y = \frac{1}{2} \log x \rightarrow \eta = \frac{1}{2} \} \text{ az egyenes iránytangense } \frac{1}{2} \\ y = \sqrt[3]{x} &\rightarrow \log y = \frac{1}{3} \log x \rightarrow \eta = \frac{1}{3} \} \text{ " " " " } \frac{1}{3} \\ y = \sqrt[5]{x} &\rightarrow \log y = \frac{1}{5} \log x \rightarrow \eta = \frac{1}{5} \} \text{ " " " " } \frac{1}{5} \end{aligned}$$

(7. ábra.)

d./ Közelítő törtek keresése rácspontok segítségével. Bármilyen irracionális számhoz, vagy sok számjegyű törthöz kereshetünk közelítő törteket, ha négyzethálós papírt használunk. A koordinátarendszer origójából egy egyenest rajzolunk, melynek iránytangense az irracionális szám és megfigyeljük, hogy az egyenes mely rácspontokhoz közelít. A megfelelő közelségű rácspont vektorának iránytangense lesz egy közelítő tört.

A 8. ábrából látható, hogy

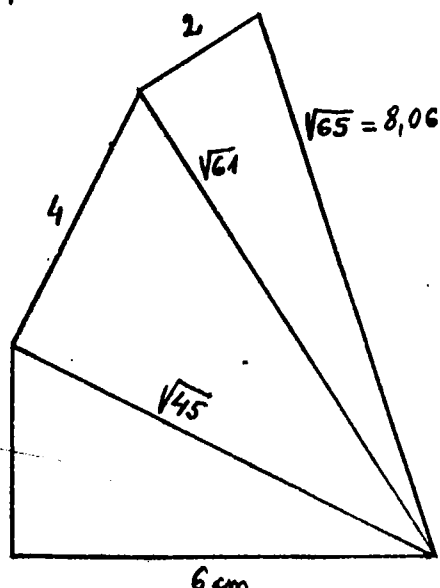
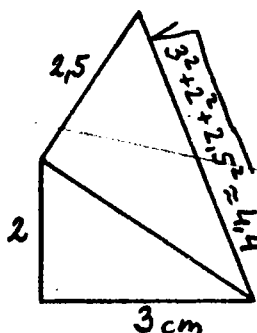
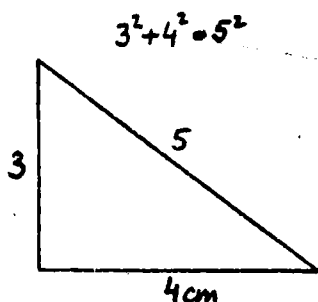
6 közelítő törttel: $5/2$, $22/9$, $17/7$

3 " " $7/4$, $12/7$,

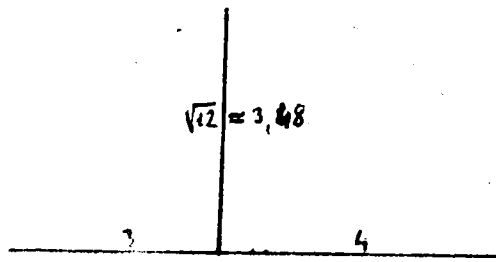
2 " " $7/5$

10 " " $13/6$

0,831 " " $5/6$

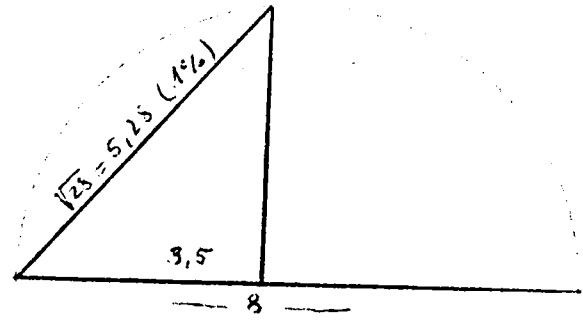

1. ábra.

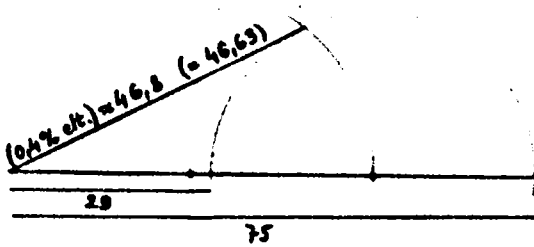
$$\sqrt{12} = \sqrt{3 \cdot 4}$$

2. ábra

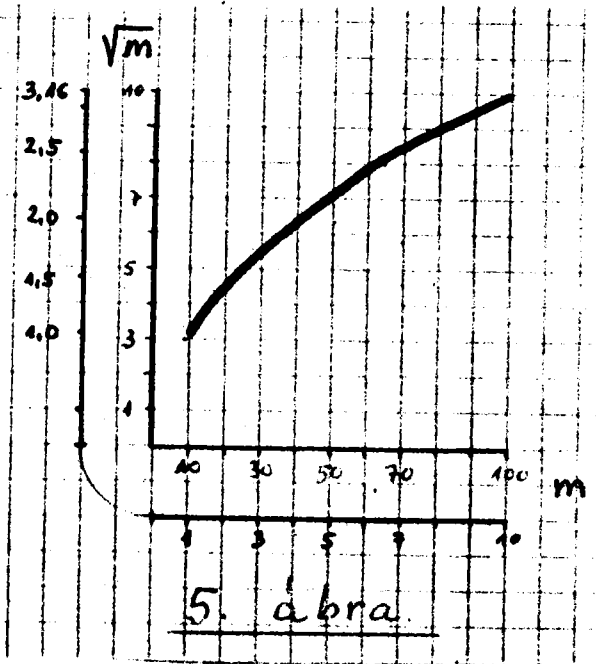
$$\sqrt{28} = \sqrt{3,5 \cdot 8}$$

3. ábra.

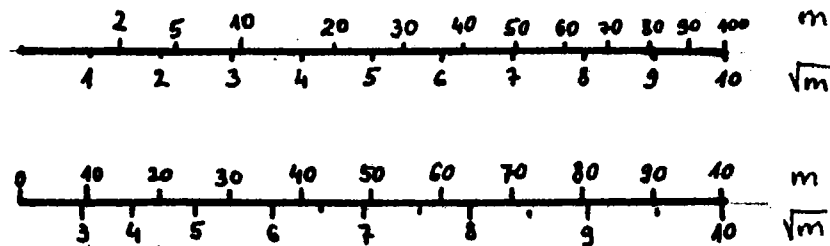

$$\sqrt{29.75} = \sqrt{2175}$$

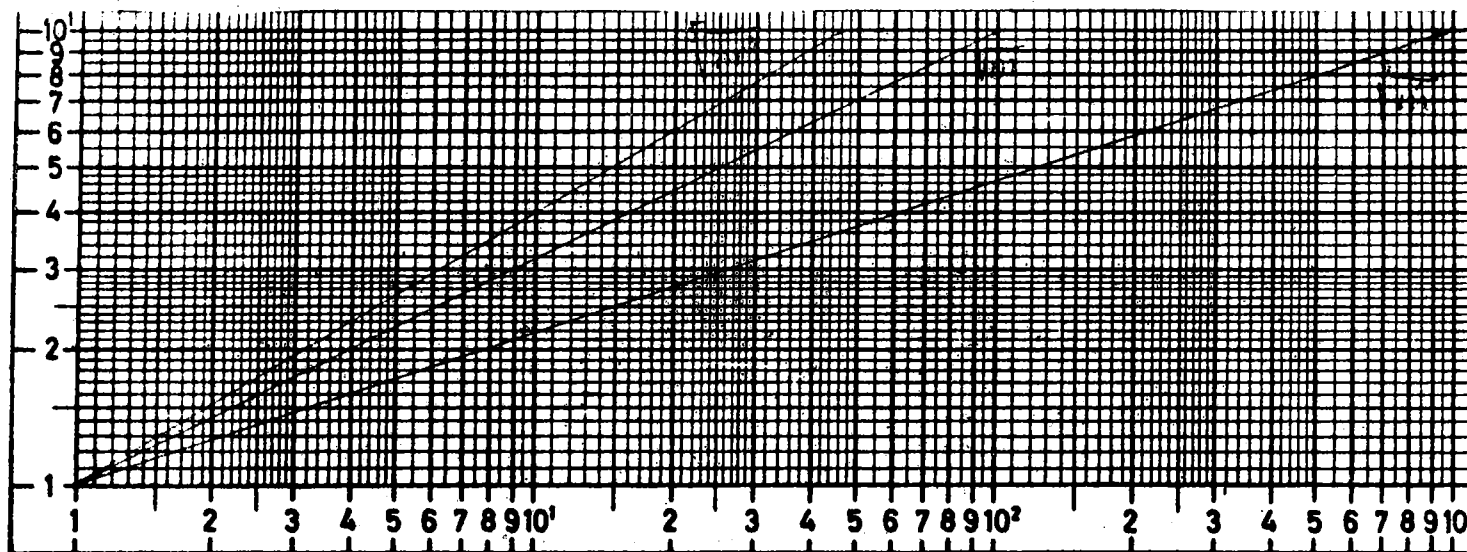
4. ábra.

5. ábra.

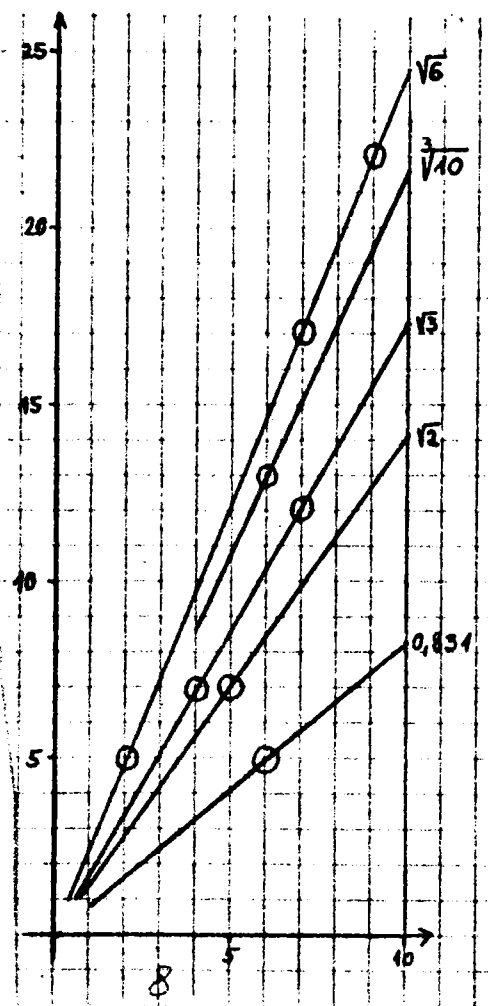

6. ábra

7. ábra

Mindkét tengely logaritmikus osztású

8. ábra.

NEVELÉS

Sárdi Lajos:

A nevelőmunka rendszere a Nemzetközi Előkészítő Intézetben

Az Intézeti Tanácsülés 1974. február 27-i ülésén tárgyalta meg ezt az előterjesztést. Állásfoglalása alapján kap most az anyag az Intézeti Szemle segítségével szélesebb körű nyilvánosságot, elsősorban abból a célból, hogy tantestületünk valamennyi tagja véleményt alkothasson a benne foglaltakról, vitatkozzon egyes megállapításaival, új szempontok alapján kiegészítse, továbbfejlessze azt.

Az anyag összeállítása során igyekeztem figyelembe venni az Intézetben folyó nevelőmunka több éves gyakorlatát, a ténylegesen jelentkező szükségleteket, megkíséreltem reálisan mérlegelni lehetőségeinket. Mindezek ellenére nyilvánvalóan még számos további szempont merülhet fel egy ilyen átfogó téma vizsgálatánál, sőt új kérdéscsoportok is felvetődhetnek. Hiszen pl. nem foglalkozik az előterjesztés a nevelőmunka során alkalmazható módszerek és eszközök kérdésével. A témának módszertani oldalról való megközelítése a maga konkrétságában csak az anyagban is jelzett legfontosabb nevelési feladatokkal kapcsolatban képzelhető el. Ennek sokoldalú elemzése több éves munkát jelent, a tapasztalatok gyűjtése, összegezése, a legalkalmasabb módszerek terjesztése és alkalmazása folyamatos feladat. Nem tér ki az anyag a nevelőmunka eredményességének mérésével kapcsolatos problémákra sem, pedig e tevékenység reális értékelése, eredményeinek és hiányosságainak körültekintő számbavétele nélkül a fokozatos előrehaladás nehezen képzelhető el.

Az Intézeti Tanács határozata alapján az anyagban foglaltakat a jövő tanév és a következő tanévek nevelési tervének elkészítésénél alapul kell majd tekinteni. Közös munkánkat segítenék a témával kapcsolatos újabb észrevételek és megjegyzések.

I. A nevelőmunka helye és feladatai Intézetünkben

1./ Az Intézetünk előtt álló feladatokat a Tanterv és Utasítás határozza meg. Ennek alapján munkánk lényegét két alapvető, egymással egyenrangú, azonos fontossággal bíró, egymást szervesen kiegészítő és segítő tevékenység alkotja:

- előkészíteni a hazánkba érkező, különböző nemzetiségű és előképzettségű hallgatókat arra, hogy a választott szakiránynak megfelelően magyar nyelven megkezdhessék tanulmányaikat felsőoktatási intézményeinkben;
- megismertetve a hallgatókkal hazánk társadalmi, politikai, gazdasági rendjét, kulturális életét, felkészítve őket a huzamosabb itt-tartózkodásra, segítve a magyar környezetbe való beilleszkedésüket, a szocialista nevelés alapvető célkitűzéseinek szellemében személyiségüket úgy formálni, hogy a fejlődő országokból érkezett hallgatókból a szocializmussal rokonszenvező emberek váljanak, a szocialista országokból itt-tanulóknak pedig tovább erősödjön a szocialista gondolkodásmód és magatartás.

E két alaptevékenység számtalan részfeladatot foglal magában. Megvalósításuk különböző keretben, sokféle eszköz és módszer segítségével történik, számos feltétel meglétét igényli. Folyamatos érvényrejuttatásuk több körülmény figyelembevételével történhet csak meg.

2./ Az első alapeladat lényegében képzési jellegű ismeretek nyújtását, felelevenítését, megerősítését, új összefüggésekbe helyezését, az egyetemi-főiskolai tanulmányokhoz nélkülözhetetlen készségek, képességek kialakítását, továbbfejlesztését igényli.

Ez a munka elsősorban és döntően az oktatási folyamat során a nyelvi-szaktárgyi órákon, laboratóriumi foglalkozásokon, csoportos és egyéni korrepetálások, konzultációk, szakköri tevékenység keretében és egyéb eszközök - pályázatok, szakmai látogatások, stb - felhasználásával történik.

Mindez természetesen nem képzelhető el anélkül, hogy nevelési hatások ne érijék a hallgatókat, s nagyon lényeges, hogy ezek pozitív hatások legyenek. A képzésnek magának is fontos nevelési funkciója van.

3./ A másik alapfeladat lényegében nevelési jellegű, s itt az elsődleges cél átfogóbb: az egyes hallgatók személyiségének formálása. Ez csak sokoldalú nevelőmunka eredménye lehet, amelyben egyaránt megtalálhatók a világnézeti-politikai, értelmi, erkölcsi, esztétikai, testi neveléssel kapcsolatos feladatok, s ezek kellő egyensúlyban, harmóniában kell, hogy jelentkezzenek.

Valamennyi nevelési feladatcsoporton belül számolni kell az alábbi tennivalókkal:

- ismeretek nyújtása, képzetek, fogalmak kialakítása, jártasságok, készségek, képességek fejlesztése,
- érzelmek formálása, a társadalmunkhoz, az emberekhez, az egymáshoz való viszony alakítása,
- cselekvőkészség, aktivitás, szokásrendszerek fejlesztése,
- tartós személyiségjegyek kialakításának előmozdítása.

II. A nevelőmunka feltételei, körülményei

Nevelőmunkánk tervezésénél és végzésénél figyelembe kell venni azokat az objektív körülményeket, amelyek részben a rendelkezésünkre álló képzési időből, hallgatóink összetételéből, felkészültségéből, részben pedig Intézetünk tárgyi és személyi feltételeiből fakadnak.

1./ A nevelés hosszantartó folyamat, s így a rendelkezésünkre álló idő nem elegendő a szocialista nevelés céljainak maradéktalan, befejezett megvalósítására, az ismeretek kellő szintű tudatosítására, szokásrendszerek kialakítására, tartós személyiségjegyek formálására. Ezért nevelési célrendszerünket mértéktartóan, e körülmény figyelembevételével kell megtervezni, de a kitűzött célokat az összes rendelkezésünkre álló lehetőség maximális felhasználásával kell biztosítani, törekedve a viszonylagos befejezettségre.

2./ Hallgatóink összetétele igen heterogén. Különböző társadalmi rendszerű, a társadalmi fejlődés más-más fokán álló országokból érkeznek, a világ szinte valamennyi földrészéről, s nemcsak tárgyi tudásuk mutat igen nagy különbséget, hanem világnézetük, gondolkodás- és életmódjuk, a mindennapi magatartással kapcsolatos szokásrendszerük is nagyon eltérő. Nem azonos módon ítélik meg a világ eseményeit, különféle, sok esetben pontatlan, hamis, téves előzetes információkkal, rendelkeznek a szocialista társadalmi rendszerről, hazánkról.

Nevelési céljaink között lehetnek egységesek, minden hallgatóra kiterjedők is, de a feladatok nagyrészt csak differenciáltan tervezhetjük, figyelembe véve azt, hogy a hallgató milyen felkészültséggel, általános emberi és politikai magatartással jött. E differenciáltság elsősorban a csoport és a nyelvi szekció keretében folytatott nevelőmunka során érvényesíthető.

3./ Nevelőmunkánk eredményességét nem kis mértékben befolyásolja az a körülmény, hogy zömében nagylétszámú csoportokkal dolgozunk, ami nehezíti tanáraink részére a hallgatók jobb megismerését, az egyéni bánásmód elvének hatékonyabb alkalmazását.

Nem kedvező körülmény az sem, hogy elég sok az óraadónk, s így az egységes nevelési hatások, az azonos követelmény-támasztás biztosítása is megnehezül, nem beszélve arról, hogy őket az órán kívüli nevelőmunkába nem tudjuk bevonni.

4./ Nevelőmunkánk hatékonyságát az alábbi körülmények is nehezítik:

- a Budaörsi uti épületünkben nem rendelkezünk megfelelő társalgóval, klubhelyiségekkel,
- nagytermünk egyre inkább kicsinek bizonyul nagyobb szabású rendezvények lebonyolítására,
- hallgatólétszámunkhoz képest az ebédlőhelyiség is kicsi,
- a Nándorfehérvári uton a hallgatók elhelyezése a diákotthoni szobákban eléggé zsúffolt.

- az oktatás két épületben folyik, jórészt szükségstantermekben,
- szűk a tornatermünk, a sportpályák felújításra várnak,
- nincs saját autóbuszunk, rádióhálózatunk, nem elegendőek az információs lehetőségeink.

5./ A nyelvi nehézségek miatt a hallgatók öntevékenysége, közösségi életének a kibontakoztatása lassu folyamat, önkormányzati munkájuk körülbelül féléves időtartamra szűkül le.

III. Nevelőmunkánk főbb keretei

Az Intézetben folyó nevelőmunka számtalan formában valósul meg. Ezeket két fő csoportba lehetne sorolni:

- csoportjellegű keretek,
- tömeges jellegű összejövetelek,

Mindkét keret fontos, egyik sem nélkülözhető, de az intenzívebb nevelési hatások színtere a csoportos forma.

1./ Csoportos formák

a./ Nevelőmunkánk fő színtere, alapkerete a tanulócsoporthat.

Itt éri a legtöbb nevelőhatás hallgatóinkat, a tevékenység folyamatos jellegű, a tanár-diák és a hallgatók közötti kapcsolatok itt fejlődhetnek a legintenzívebben, az egymásra hatás lehetősége itt a leghatékonyabb.

A személyes kapcsolatok szorosak, a különböző közösségi megbízatásokkal a közösségi magatartás eredményesen fejleszthető.

A csoportkeret változatos alkalmakat biztosít az együttlétre, a közös élmények átélésére, az érzelmi szálak erősödésére. Ilyen alkalmak: tanítási órák, órák közti szünetekben folytatott beszélgetések, csoportvezetői órák, közös séták, kirándulások, kulturális programok, baráti összejövetelek, találkozások magyar fiatalokkal.

A többnemzetiségű csoportok az internacionalista gondolkodás és magatartás fejlesztésének alapvető bázisa.

b./ A nyelvi szekció a nevelőmunka hasznos kiegészítő kerete.

A megérkezést követő első hónapokban a legalkalmasabb csoportkeret hallgatóink informálására, az aklimatizálódással,

az egészségügyi felvilágosítással, az Intézet és a Diákotthon rendjével, a tanulmányi munkával és a hallgatói magatartással, a közösségi együttéléssel, Budapest és hazánk megismertetésével kapcsolatos tudnivalók közlésére, nevelési hatások elérésére. Az előadások, beszélgetések, városnéző séták, kirándulások, kulturális programok, szekciók közötti barátkozás, találkozás az adott nyelven beszélő magyar fiatalokkal - mind hasznos formái lehetnek a szekciómunkának.

c./ A szakmai jellegű csoportok szakági vagy érdeklődési kör szerinti megoszlásban a tanév második félévében hasznosan segíthetik a hallgatók szakmai tájékozódását. Ezek a csoportok már különböző nyelvű, nemzetiségű hallgatókat egyesítenek magukban, akiket a közös szakmai érdeklődés köt össze. Ilyen csoportok lehetnek: a szakkörök, az azonos szakterületen tanulmányi versenyre készülő, az egyazon szakon továbbtanulni akaró hallgatók csoportjai./Részükre szervezhetők tájékoztató előadások, egyetemi, főiskolai látogatások, elmehetnek szakmai jellegű kiállításokra, találkozókra./

d./ Egyéb csoportos formák lehetnek még:

- művészeti öntevékeny csoportok /kórus, néptánc, fotó, képzőművészeti szakkör, - a Diáklklubban működhetnek/,
- diákönkormányzati szervek /Diáktanács, annak elnöksége, különböző bizottságai,/,
- sportkeretben különböző csoportok.

2./ Iömeges jellegű rendezvények

- intézeti ünnepélyek /évnyitó, November 7., Április 4., évzáró, egyéb ünnepségek/,
- műsoros estek /földrész-estek, nemzeti estek, egyéb kulturális programok bemutatása/,
- diákotthoni lakógyűlések,
- egy és három napos összintézeti kirándulások,
- összintézetű méretű opera, hangversenylátogatások,
- hetenkénti filmvetítések,
- politikai, szolidaritási, egyéb gyűlések,
- találkozások újságírókkal, politikusokkal, tudósokkal, művészekkel,

A nevelőmunkában sajátos szerepet tölt be a Diáktanács és a Diáklub.

A diákotthon elsősorban lakhely és inkább környezetével, berendezésével, házirendjének szellemével válhat nevelési tényezővé, hiszen az ügyeletes tanári rendszer mellett a személyes nevelői ráhatás lehetősége csak korlátozott mértékű lehet. Élni kell viszont azokkal a nevelési lehetőségekkel, amelyeket a diákotthoni bentlakás kínál, így az egészséges életmóddal, az önkiszolgálással, a társadalmi tulajdon védelmével, a társas együttéléssel kapcsolatos szokások kialakításával, valamint a kommunikációs eszközök felhasználásával /tv, rádió, magnó, lemezjátszó, napisajtó, egyéb írásos kiadványok/, a kisebb csoportos összejövetelek, a kollégiumi lakógyűlések alkalmazásával.

Nagyon fontos, hogy a csoportvezetők ismerjék, figyelemmel kísérik, ellenőrizzék hallgatóiknak a Diákotthonban tanusított magatartását /szobarend, szobatársi kapcsolatok, közösségi helyiségek igénybevétele, közösségi munka/, hogy a Diákotthon igazgatója és a csoportvezetők között folyamatos legyen a hallgatókra vonatkozó információáramlás.

A Diáklub széleskörűen kibontakozó tevékenységében mindinkább érvényre jut a pedagógiai céltudatosság, az átgondoltság, a tervszerűség. A Klub jelentős részt tud vállalni hallgatóink világnézeti- politikai nevelésében politikai rendezvények, szolidaritási gyűlések, társadalmi munkák, baráti találkozók, nyári munka és üdülőcsoportok szervezésével, és egyre inkább a kulturális nevelőmunka központja és szervezője lehet az ünnepélyek, műsoros estek megrendezésével, művészeti csoportok, körök működtetésével, ismeretterjesztő tevékenységének fejlesztésével.

Nélkülözhetetlen, hogy a nyelvi szekciók vezetői és a csoportvezetők szoros kapcsolatban álljanak a Klub munkatársaival, javaslatokkal segítsék a Klub tevékenységét, saját feladataik megtervezésénél és megszervezésénél pedig támaszkodjanak a Klub által nyújtott lehetőségekre.

Hallgatóink egészségügyi felvilágosításában és nevelésében nélkülözhetetlen az egészségügyi részleg aktív közreműködése.

Nevelőmunkánk megszervezésénél számolhatunk még az egyes nemzetiségek kulturális egyesületeinek, az ifjúsági szövetségek magyarországi csoportjainak, a szocialista országok Budapesten működő kulturális intézeteinek, a követségeknek, a magyar társadalmi és tömegszervezeteknek, kulturális intézményeknek a segítségével is.

IV. Nevelőmunkánk legfontosabb alapelvei, illetve az ezekből fakadó tennivalók

Nevelőmunkánkat a következő alapelvek szellemében szükséges tervezni, illetve ezek alapján legfőbb feladataink a következőkben fogalmazhatók meg.

- 1./ Nevelőmunkánk középpontjába a sokirányú tennivaló közül az alábbi feladatokat kell állítani:
 - a hallgatók dialektikus materialista világnézetének, haladó politikai felfogásának fejlesztése, melynek alkalmazásával:
 - helyesen tudják értékelni a természeti és társadalmi jelenségeket,
 - a saját országukban, a nemzetközi életben végbemenő változásokat,
 - a haladó és reakciós társadalmi erők világ-méretű harcát.
 - hazánk életének, a szocialista társadalmi rend jellemzőinek megismertetésével rokonszenvébresztés a szocialista társadalmi valóság iránt.
 - az internacionalista gondolkodás és magatartásmód formálása,
 - a közösségi magatartás, az emberi együttélés elemi szokásainak kialakítása,
 - munkafegyelem és a fegyelmezett magatartás fejlesztése,
 - esztétikai ítéleteik, érzékük, izlésük formálása,
 - testi, egészségügyi nevelésük.
- 2./ A nevelőmunka leggyakoribb, szervezett keretet biztosító színhelye a tanítási óra. A magyar nyelvi és szaktárgyi órák a tanítási anyag jellegétől, az alkalmazott módsze-

rektől, a munka megszervezésének módjától függően sokirányú nevelési lehetőséget kínálnak hallgatóink tudatának, érzelmeinek, szokásainak, jellemvonásainak formálására. Ezek kihasználása változó intenzitású, az órán folyó nevelőmunka határfoka tovább növelhető. Fontos tennivaló a tanulmányi fegyelemmel, renddel, fegyelmezett magatartással kapcsolatos tanári követelmények egységes szintre emelése.

3./ Szükséges, hogy minden tanár az órák ellátásán kívül, azon túlmenően aktív részt vállaljon a nevelőmunkából, hogy legalább egy nevelési feladattal kapcsolatban mindenkinek konkrét megbízatása legyen. /A csoportvezetőknél az alapvetően a nevelési szempontból komplex jellegű csoportvezetői munka, de ezen kívül más, összintézeti jellegű nevelési feladat megoldásában is közreműködhetne. A nevelési feladatokban való közreműködés tervezésénél az érdeklődésen, a felkészültségen kívül a tanárok más irányú intézeti munkáját, egyéni körülményeit is mérlegelni kell. Az összintézeti feladatokba való bevonás önkéntes jelentkezés, vagy felkérés alapján történjen. A feladatok szétosztásánál törekedni kell a megközelítően arányos terhelésre.

A tanárok munkájának minősítésénél, értékelésénél fokozottabb mértékben vegyük figyelembe a nevelőmunkában való részvételüket.

4./ A csoportvezetői munka képezi a nevelőmunka gerincét. A csoportvezetők feladatait írásban is rögzíteni kell. Ilyen feladatok: - a csoport életének, munkájának megszervezése, - a csoportban tanító tanárok tevékenységének összehangolása, az egységes nevelési hatások érvényesülésének elősegítése, - a csoportvezetői órák megszervezése, vezetése, - a hallgatók személyisége alakulásának figyelemmel kísérése, pozitív befolyásolása, jellemzésük elkészítése, - a csoport felkészítése kirándulásokra, ünnepélyekre, kulturális rendezvényekre, - kapcsolattartás a diákotthon igazgatójával és a nyelvi szekció vezetőjével, - a csoport tanulmányi munkájával kapcsolatos adminisztrációs feladatok ellátása /megosztva a csoportvezető helyettessel/,

- a csoportnapló rendszeres, pontos vezetése,
- az igazolatlan hiányzásokkal és más fegyelemsértésekkel kapcsolatos jelzések megtétele,
- a csoport éves munkájának értékelése,

A csoportvezetők közvetlen segítői a csoportvezetőhelyettesek, akik meghatározott munkamegosztásban segítik a csoportban folyó nevelőmunkát, az adminisztratív feladatok ellátását.

5./ Az egy csoportban oktató tanárok közötti szoros együttműködés, folyamatos kapcsolattartás nemcsak a tantárgyi koncentráció, az oktatói munka koordinálása miatt szükséges, hanem a hallgatókra gyakorolt egységes nevelői ráhatás érvényesítése miatt is. Ennek irányítója és szervezője a csoportvezető. Indokolt, hogy a II. ciklus indulásakor, közepetáján, valamint az évvégi vizsgák előtti az egy csoportban oktató tanári közösség megbeszélést is tartson. A tanárok éveleji elosztásánál arra kell törekedni, hogy az óraadó tanárok megközelítően azonos arányban kapjanak helyet a kisebb tanári közösségekben.

6./ A nyelvi szekciók keretében folyó munka vezetőinek kiválasztásánál elsődleges szempont legyen a nyelvtudás és a jó szervező-készség. Közvetlen segítők a csoportok vezetői és az adott nyelvet jól ismerő szaktanárok.

A szakmai jellegű csoportok munkáját az egyes tanári szakcsoportok szervezik.

7./ Nevelőmunkánkat valamennyi alkalmas forma /tanulócsoport, nyelvi szekció, egyéb csoportok, tömeges jellegű összejövetelek/felhasználásával kell folytatni, folyamatosan tökéletesítve ezek alkalmazási módját, növelve nevelőhatásukat.

A Diákklubot fokozatosan alkalmassá kell tenni valamennyi kulturális feladat ellátására.

A diákotthoni munkát a jelenleg érvényben lévő rendszer alapján célszerű folytatni, fokozva benne a csoportvezetők közreműködését, és jobban kihasználva a diákotthoni bentlakás által kínált lehetőségeket.

Szélesíteni kell a nevelőmunkát segítő társadalmi kapcsolatokat.

- 8./ A nevelő tevékenységet adott időközönként, célirányosan, meghatározott nevelési hatások elérése érdekében kell folytatni. A tradíciók nagy nevelőerejének jobb kihasználása érdekében szükséges a hagyományoszerűen ismétlődő rendezvények rendszerének kialakítása, legalkalmasabb időpontjainak megtalálása. /Ünnepélyek, műsorok, kirándulások, stb. feladat részletes kimunkálása, később történik meg, a júniusi Intézeti Tanácsülésen kerül megvitatásra/. Nevelőmunkánk hatékonyságának emelése érdekében szélesíteni kell az információs lehetőségek rendszerét.
- 9./ Nem nélkülözheti nevelőmunkánk a hallgatókkal való egyéni foglalkozást, törődést, a személyes beszélgetések, kapcsolatok felhasználását sem. Ahhoz, hogy hallgatóinkat sokoldalúan nevelhessük, alaposan kell ismernünk őket. Ennek hasznossága nemcsak nevelőmunkánk eredményességében jelentkezhet, hanem elősegítheti a gazdagabb, megalapozottabb jellemzések elkészítését is. Annak érdekében, hogy nevelőmunkánk kellően differenciált legyen, s így intenzívebben hathasson, fontos feladat a különböző társadalmi rendszerű országokból érkezett, más-más nemzetiségű hallgatókra való eredményes ráhatás feltételeinek, szempontjainak, a sajátos tennivalóknak a kimunkálása. /pl. melyek ezek a szocialista országokból, a fejlődő országokból érkezettek, a vietnami hallgatók esetében./

A nevelőmunka végzésébe a hallgatókat is be kell vonni. Kapjanak elvégezhető feladatokat, megbízásokat, /csoportvezetőtől, szaktanároktól, a Diákotthonban, a Diáktanács Bizottságaiban, a sport munkában, a Diáklklubban stb./, melyek elvégzését a feladatot adók kísérik figyelemmel, időnként értékeljék, és a jól dolgozó munkáját jutalmazás formájában is ismerjék el.

- 10./ Nagyon fontos, hogy a megfelelő étkeztetés és a kulturált kollégiumi elhelyezés körülményeinek megteremtésével, valamint az oktatási és egyéb helyiségek kellő berendezéseivel, állagának megőrzésével, tisztántartásával, az esztétikus

környezettel, az eredményes nevelőmunkához szükséges külső feltételek biztosítottak legyenek.

Minden intézeti dolgozó nevelési tényező, ilyen szempontból felelős munkájáért. A részlegvezetők kísérik figyelemmel a dolgozók tevékenységének nevelőhatását, a munkájuk értékelésében ennek a témának az elemzése is kapjon helyet.

- 11./ A Nevelési Bizottság irányításával - nem bizottsági tagok közreműködésével is - évente egy-két fontos nevelési feladatot részletes, átfogó elemzés tárgyává kell tenni. E témák kijelölése 3-5 éves időtartamra történjen. A főbb tapasztalatok a tanév II. felében összoktatói értekezleten is kerüljenek megvitatásra. /1973-74: az internacionalizmusra való nevelés, a további években: világnézeti nevelés, munkára nevelés, a társadalmi tulajdon megbecsülésére való nevelés, a közösségi magatartás fejlesztése, az esztétikai nevelés.
- 12./ Az évente kiírásra kerülő pályázatok között rendszeresen kell szerepeltetni nevelőmunkával kapcsolatos témákat, ezzel is ösztönözve a nevelési jellegű kísérleteket. Megfelelő propagandával és meggyőződéssel biztosítani kell, hogy ezekben a témákban hasznos elemzések készüljenek. Az Intézeti Szemle által nyújtott lehetőséget is felhasználva gondoskodni kell a hasznosítható tapasztalatok publikálásáról, elterjesztéséről. Évente a nevelőmunkát segítő szakbibliográfiát kell közreadni.
- 13./ Nevelőmunkánk csak akkor lehet eredményes, ha
 - fokozzuk annak szervezettségét, tudományos megalapozottságát, ideológiai tudatosságát, hatékonyságát,
 - biztosítjuk folyamatosságát,
 - javítjuk feltételeit,
 - minden nevelési tényező hatása egyirányú lesz és a különböző keretekben folytatott tevékenység hatásai egymást felerősítik,
 - az Intézet dolgozóinak, tanárainak még több segítséget nyújtunk ezirányú munkájukhoz.

Nagy Ilona:

A hallgatók véleménye az 1973.évi tanulmányi kirándulásról /reprezentatív felmérés alapján/

"Audiator et altere pars" - hallgassátok meg a másik oldalt - elv alapján az 1973. évi 3 napos tanulmányi kirándulásról nemcsak a tanároktól, hanem a hallgatóktól is véleményt kértünk. Mivel a hallgatók nézőpontja s véleménye nem mindenben azonos a tanárokéval, úgy gondolom, hogy érdekes és hasznos lenne e felmérést közzétenni röviddel az 1974-es tanulmányi kirándulás előtt.

A felmérés a kirándulást követő első tanítási órán történt, s olyan csoportokban, ahol az órát tartó tanár nem vett részt a kiránduláson. Így akartuk kiküszöbölni az esetleges tanári befolyás ill. segítséget.

Elsőnek a részletes véleményeket közölnénk utirányok szerint Ezután összegeznénk az általános tapasztalatokat.

Debrecen

Véleményt adott: NDK-hallgató	14	/o-2/
vietnami "	1	
arab "	4	
szovjet "	1	
afrikai "	2	

A kirándulás programját 90 % jónak, 10 % megfelelőnek tartja; 30 % nem hagyott volna el semmit, kb. 28 % a hortobágyi látogatást elhagyta volna; 30 % pedig a BIOGAL gyárlátogatást mellőzte volna.

A programba fel kellett volna még venni kollégium- és egyetemlátogatást /belülről is/, fiatalokkal való találkozást. Több magyarázatot igényeltek volna, s azt, hogy Miskolcon több időt töltsenek el, sőt a tapolcai barlangfürdő is érdekelte volna őket.

A legnagyobb élményt /kb. 40 %-nál/ a fiatalokkal, a magyarokkal való találkozás jelentette. Soknak tetszett a debreceni strand, maga a város is.

Az üzemlátogatást csak 30 % tartja hasznosnak, a németek a BIO-GÁL-ban való látogatást kevésbé tartották hasznosnak. A magyarázatot legtöbben megértették.

Az épületek közül a debreceni egyetem, a sárospataki vár, s a to-kaji templom tetszett. Elragadtatással írnak a debreceni strand-ról is.

A felsorolt épületekről azonban nem sokat tudnak mondani, szobrot, festményt, alig emlitenek, s alkotóját nem ismerik. "Nem volt magyarázat róla" írják többen.

A baráti találkozón a legtöbben jól, igen jól érezték magukat. Minden megkérdezett résztvett a baráti találkozón, senki se írta, hogy nem érezte jól magát.

A magyar fiatalok jó benyomást tettek rájuk.

A kiránduláson mindenki jól érezte magát, a javaslatok is ezt mutatják:

- 1-2 nappal hosszabb legyen a kirándulás
- többet kellene a szabadban menni
- az egyetemen előadást is kellene hallgatni
- Miskolcon több időt kellene tölteni

Miskolc

M-1 /II. é./ és M-10 /vietnami/ csoportok véleménye. /25 fő/

A program	20 %-nak	fárasztó volt
	56 %-nak	jó volt
	20 %-nak	kevés volt
	2 %-nak	"nem nagyon rendes" volt
	2 %-nak	/1 fő/ azt írta: "nincs kedvem

A programból 2 fő a sok utazást hagyta volna el, a többieknek megfelelt. Az egyik vietnami hallgató írja: "Csak nagyon kevés időm volt, azért mindig kellett sietnem."

Fel kellett volna még venni a programba: "A város táját látogatni". A legnagyobb élményt /64 %-nak/ az aggteleki cseppkőbarlang jelentette. 20 %-nak a Borsodi Vegyikombinát tetszett. Ezt a látogatást egyébként a legtöbbjük hasznosnak tartotta, csak 24 % jelölte kevés-

bé hasznosnak. A magyarázatot a vietnami I. évesek nehezen értették meg.

Az épületek közül 72 %-nak az egri Bazilika tetszett, s csak 16 %-nak az egri vár. Megfigyelték a szobrokat is, különösen a Bazilika előtt álló szobrokra emlékeztek vissza. A II.évesek néhány mondatot irtak is a Bazilikáról, városról és szobrokról. /Könnyebben tudják kifejezni magukat./

A baráti találkozón 1 diák kivételével mindenki jól érezte magát, s a magyar fiatalok jó benyomást tettek rájuk.

A 25 fő közül a kiránduláson

1 nem érezte jól magát,

1 fáradt volt

2 kicsit érezte jól magát

21 jól érezte magát.

Javaslatok:

- hosszabb legyen a kirándulás,
- nem kell sok helyre menni,
- "sokat kell beszélni magyar fiatalokkal",
- nem kell sok vezető /algit/
- a szállás kis hegyi házban, vagy falusi házban legyen,
- több szabad idő legyen
- "az erdő nagyon tetszik nekünk. Azért szerintem nemcsak belátjuk, hanem be kell menni, és egy kicsit sétálunk benne".

Síófok /V-3. csoport/

A 13 fő véleménye a programról: túl sok volt /2 fő/
jó volt /6 fő/
megfelelő /3 fő/
igen jó volt /1 fő/
nem nyilatkozott /1 fő/

A programot sokan tartották zsúfoltnak, tovább kellett volna 1-1 helyen maradni. Sokan, főleg a sok autóbuszozást, a hosszú utazást

hagyták volna el. Jobb lett volna, ha a szállás nem mindig ugyan azon a helyen lett volna. Hiányolták, hogy a székesfehérvári városnézés elmaradt, s hogy Veszprémben, ahol sokan tanulni fognak rövid ideig voltak, s nem találkoztak az egyetemen diákokkal és tanárokkal.

A legnagyobb élményt a baráti találkozó, a Balaton, valamint az üzemlátogatás jelentette. A magyarázatot jól megértették. A kinizsi vár igen sok hallgatónak megnyerte a tetszését, s még egy mondatban irnak is róla. "Török volt ott." "Ott lakott Kiniz aki a XV.sz.-ban élt." "Nevezetes".

A szobrokról, festményekről nem nagyon irnak: "Nincs érdeklődése." "Nem vettem észre." "Nem láttam."

A kiránduláson csak 3 hallgató érezte magát közepeesen, a többi jól, nagyon jól.

Néhány javaslat: - gyalogtúrát kellene beiktatni a programba
- a program szerint kell lebonyolítani a kirándulást,
- több szabadidőt kell biztosítani,
- hosszabbnak kellene lenni a kirándulásnak
- időközben kellett volna magyarázni, amit láttunk
/pl. hegyek, völgyek, stb./ "Csak amikor érdekes, természetesen" írja az egyik jordan hallgató.

Sopron

A B-1 és M-16-os csoportokat kérdeztük meg.

A kérdezettek nemzetisége: bolgár 8 fő
szovjet 6 fő
tanzán 4 fő
arab,
afrikai 6 fő
uruguai 1 fő
mongol 1 fő

A programot jónak tartja	64 %
megfelelőnek	20 %
túl soknak	12 %
kevésnek	4 %

A programba gyárlátogatást, baráti találkozót, Nagycenk és Szombathely megtekintését javasolnák még. A legnagyobb élményt a jáki templom, a fertőrákosi kőfejtő, a fertődi kastély, Kőszeg, a Balaton jelentette.

Volt, akit a természet szépsége ragadott meg, örült a friss levegőnek. Az uruguayi fiu írta ezt: "Jobban megismerkedtünk a diákok egymással és a tanárokkal".

TSZ-ben csak az M-16 csoport volt, 2/3-ad részük hasznosnak, 1/3-ad részük kevésbé hasznosnak tartotta. A magyarázatot nem mindenki értette meg.

Az épületek közül a fertődi kastély, a jáki templom tetszett nekik. Meglepő, hogy a stilusáról, történelméről is tudnak írni, még az M-16-os csoport tagjai is. A "Magyar Versailles" elnevezést is említik. Szobrot nem nagyon figyeltek meg, inkább az Eszterházi-kastély kapuja, s a jáki templom bejáratánál lévő dombormű maradt meg nagy élménynek.

Baráti találkozót csak az erdőmérnök-jelöltek részére szerveztünk. Ezt a többiek hiányolták is.

Javaslatok: - legyen hosszabb a kirándulás,
- szervezzünk baráti találkozót,
- sportprogramot kellene szervezni magyar fiatalokkal,
- jobban kell szervezni az időt, nagyobb fegyelmet kell tartani. Egy bolgár fiú ezt írja: "Azt, hogy nem hiába várni minden nap valakit, aki nem tud tisztelni a többieket".

Egy bolgár lány írja: "Nagyobb kell lenni a fegyelem a diákoknak."

Egy másik bolgár fiu: "Jobb szervezést javasolnak. Az uruguay fiú írja: "Sokkal szigorúbb kellene, hogy legyen a fegyelem."

Szeged

A két megkérdezett csoport /0-3, 0-4/ egyaránt elismerőleg nyilatkozott a kirándulásról. A programot az 0-3 csoport 70 %-a kevésnek tartotta. Szinte mindenki hiányolta a baráti találkozót, többet szerettek volna az egyetemből és a városból látni.

A legnagyobb élményt a gyulai vár, a szegedi Dóm tér és a szegedi vasi arborétum jelentette.

A magyarázatot, mint írják, megértették, mégse sokat tudnak a legszebb épületekről, szobrokról. A "mit tud róla" kérdésre adott válaszok: "Nagy és széles" /A Dóm tér/; "Mindent" /a gyulai várról/; "Semmit" Petőfi szülőházáról./

Javaslatok: - ne legyen ennyi utazás, inkább több program
- magyar fiatalokkal szervezzünk baráti találkozót
- a hallgatókat felelősen be kellene vonni a kirándulás szervezésébe és lebonyolításába
- a hallgatókkal térképpel kellene ellátni.

Pécs

Megkérdezett csoportok: K-1; M-6 /németek/; O-9 vietnami/
M-17 /arab/; összesen 44 fő

A program minősítése: túl sok volt /1 fő/
jól volt /37 fő/
megfelelő volt /2 fő/
kevés volt /3 fő/
elég jó volt /1 fő/

1-2 apróságon kívül nem hagytak volna el a programból semmit. A német azt írja: "A baráti találkozót, ha még egyszer ilyen módra lenne szervezve."

A programba fel kellene venni: érdekes táncot, játékot. több gyár- és üzemlátogatást /1-1 fő írja/

A legnagyobb élményt a Dunai Vasmű, a siklósi vár, a villányi pince, a cseppkőbarlang jelentette. Nagy élmény volt a harkányi fürdés is, a magyarokkal való találkozás. Az egyik vietnaminak új környezet jelentette a legnagyobb élményt. A K-1 csoportból az egyik német fiú ezt írta: "Olyan sok jó élmény volt, hogy nem tudok valami különönd mondani." A táj szépsége is megragadta őket. Az üzemlátogatást majdnem mindenki hasznosnak tartja, s a magyarázatot legkevesebb az M-17-ből az arabok értették meg.

Az épületek közül a TV-torony, a pécsi Székesegyház, a Dzsámi tetszett nekik legjobban. 1-2 mondatot - a vietnamiak kivételével - írnak is róla. A baráti találkozón a K-1 csoport németjei zömmel közepesen érezték magukat.

A magyar fiatalokról jó a véleményük, még azoknak is, akik a baráti találkozón csak közepesen érezték magukat.

A kiránduláson mindenki jól érezte magát, csak egy fiú írta: "de egy kicsit fáradtságot éreztem."

- Javaslatok:
- hosszabb legyen a kirándulás
 - hosszabb legyen a találkozás a fiatalokkal
 - nem kell ilyen drága szálloda /németek/, hanem turista szálló, s inkább hosszabb legyen a kirándulás
 - a baráti találkozást az első estére kellene tenni
 - nem középiskolásokkal, hanem fiatal munkásokkal kellene találkozót rendezni
 - "a műemlékek látogatása elég volt. Gyár, egyetem és város látogatásokra nagyobb időt adtam volna."
 - egy magyar fiatal csoporttal kellene szervezni a kirándulást
 - campingbe kellene menni
 - Viet: "Ha én szervezném a kirándulást, úgy csináltam volna, nem másként mint tanárom."
 - "Csak én tudom elmondani, hogy nagyon szépen köszönöm."

II.

Az összegezés 12 csoport /131 fő/ véleménye alapján készült.

Utirányonként átlag 2-2 csoportot kérdeztünk meg.

A kirándulás programját a hallgatók 63 %-a jónak tartotta, kevés volt azoknak a száma, akik fárasztónak, túlszűfoltnak tartották. Szegedi utvonalon a megkérdezettek 70 %-ának kevés volt a program, többet szerettek volna látni az egyetemből, s a szarvasi arborétumba sem ment el az egyik busz.

A "debreceniek" 28%-a a hortobágyi látogatást, 30 %-a a Biogal meglátogatását elhagyta volna. Minden utvonalon van néhány hallgató, akit a sok utazás fáraszt.

A legnagyobb élményt a magyarokkal való találkozás jelentette. Soknak természeti szépség - aggteleki cseppkőbarlang s maga a természet - jelentett maradandó élményt. Egy uruguayi fiú azt írta: "Jobban megismerkedtünk egymással és a tanárokkal."

Többségüknek egy-egy műemlék, szép épület tetszett legjobban: a sárospataki, gyulai, kinizsi vár, a pécsi, szegedi, egri, jáki templom, a fertődi kastély. Sok hallgatónak jelentett nagy élményt a debreceni, harkányi fürdés, a Balaton.

Voltak olyanok, akik nagy élménynek a Dunai Vasmű, a Borsodi Vegyikombinát, a fertőrákosi kőfejtő üzemeket jelölték meg.

Összegezve:

A változatos program különbözőképpen hatott a hallgatókra egyéniségüknek, érdeklődésüknek, műveltségüknek megfelelően. Egy-két kritikai megjegyzés is található a program szervezésével, lebonyolításával kapcsolatban, ami a II. részben olvasható. Kíváncsiak voltunk, hogy mennyire érdeklődnek a hallgatók a műemlékek, művészeti alkotások iránt, milyen műveltségük, s mit jegyeztek meg a látottakról.

A kép elég kedvezőtlen. Festményekről, szobrokról főleg csak a bölcsészhallgatók tudtak nyilatkozni. Az épületek már nagyobb hatást gyakoroltak rájuk, ami egyébként európai műveltségű embereknel is így van.

A válaszokból megállapítható, hogy a hallgatók keveset tudnak Magyarország történelméről, kulturájáról. Nem érdekli őket a régmúlt, inkább a közeli múlt és a jelen.

Művészettörténeti ismeretekkel nem nagyon rendelkeznek, a félkészítés, a tanári magyarázat nem mindig kifogástalan. A hallgatók nagyon nehezen fejezik ki magukat.

"A Mit tud róla?" kérdésre ilyen válaszokat kaptunk: "semmit"; "Mindent", "nincs érdeklődésem", "nevezetes".

A bölcsészhallgatók válaszaiban érezhető, hogy művészettörténettel foglalkoznak. A felkészítés legjobban az M-16 csoport válaszaiban érezhető. A vietnamiak válaszaiban a legszegényesebbek.

Az üzemlátogatásokról kedvezően nyilatkoztak. Az ott elhangzott magyarázatokat többnyire megértették a hallgatók. Az a tapasztalat, hogy a hallgatókat sokkal jobban érdekli a szocialista üzem, mint mi gondolnánk. Szinte feléledtek a mérnök hallgatók, amikor szakmai problémákról hallottak ill. láttak. Igényelték volna a munkásokkal való hosszabb beszélgetést.

A baráti találkozók sikere arra ösztönöz bennünket, hogy év közben is tegyük lehetővé, illetve csoportonként szorgalmazzuk az ilyen találkozók szervezését. Talán a KISZ és az úttörő-szervezet segítségét is igénybe kellene venni. A diákok igénylik a magyarokkal, főleg a fiatalokkal való beszélgetést. Rendkívül pozitív dolognak tartom, hogy a magyar ember ennyire érdekli őket. Az is pozitív vonás, hogy a magyar fiatalok is szívesen vesznek részt ilyen találkozón, ez a hallgatók válaszaiból kiderül.

Néhány érdemleges javaslat is elhangzott:

- 1-2 nappal hosszabb legyen a kirándulás
- az egyetemeken előadásokat is kellene hallgatni
- többet kellene magyarázni útközben
- a hallgatókat felelősen be kellene vonni a kirándulás szervezésébe és lebonyolításába
- többet kellene a szabadban tartózkodni, gyalogtúrákat is kellene beiktatni
- campingben kellene lakni, vagy túristaházban
- a baráti találkozón fiatal munkásokkal is kellene beszélgetni
- a hallgatókat térképpel kellene ellátni
- több szabadidőt kell biztosítani
- kevesebbet kellene utazgatni

Számely Zoltán:

Hallgatóink ellenállóképessége, edzettsége
és a testnevelés-oktatás helyzete Intéze-
tünkben

Intézetünk diákjainak összetétele vegyes. Különböző földrészek, tájak, nemzetek küldték hozzánk egyetemi tanulmányok elvégzésére fiaikat és lányukat.

Jöttek hozzánk a környező országok tanulói, de jöttek több ezer kilométer távolságból, számunkra teljesen ismeretlen éghajlatú és szokásaiban eltérő környezetből is.

Hallgatóink ellenállóképességét, edzettségét vizsgálva feltétlenül figyelembe kell venni az otthoni környezetet, éghajlati viszonyokat, szokásokat, a testkultúra fokát, az ottani emberi ideált, táplálkozást, stb.

A sportolók aklimatizálódását, a megváltozott környezethez való alkalmazkodás fokát a versenyzőknél a sportegészségstan vizsgálja. Megállapították, hogy a megváltozott környezetben a versenyzők kivétel nélkül a letörés állapotába kerültek, vagyis teljesítményük csökkent./Pl. a magyar sportolók Mexikóban, Dél-Amerikában/ Az erőnlét visszaszerzésének ideje az egyén edzettségi fokától, idegrendszeri érzékenységtől, alkalmazható képességétől, a versenyző akaratától függött. Volt versenyző, aki hamarabb és teljesen alkalmazkodott, volt, aki nem tudta visszaszerezni az itthoni teljesítőképességét, teljesítményétől messze lemaradt. A versenyzők közül senki sem tudott az itthoninál jobb, kiválóbb eredményt nyújtani. Más nemzetek versenyzői, akiknél az aklimatizálódás jobb volt, akik korábban érkeztek, azok kiváló eredményeket értek el pl. a sprint és ugrószámokban.

Hallgatóinknak is a sportolókhoz hasonlóan csökken teljesítő képességük. Ez megmutatkozik a fáradékonyságban, a mozgásvágyban, a fizikai megterhelés igényének csökkenésében. A letörés nagysága függ a távolságtól és az éghajlati különbség fokától.

Az a hallgató, aki nem hagyja el magát és sportol, tudatosan alkalmazkodik a megváltozott környezethez, megeszi az étel-eket és mozog, sportol, az hamarabb visszaszerzi jó kedély-állapotát és kondícióját. Vannak olyan hallgatóink, akik nem tesznek tudatosan semmit az aklimatizálódás érdekében. Ezek-nél igen hosszú az átállás, és vannak, akik nem tudnak meg-szokni, a kedélyállapotuk rossz, fejfájásra, rossz közérzet-re panaszkodnak.

II. A kezdeti időszak után /kb. 2 hét, egy hónap/ hallgatóink visszaszerzik otthoni erőnlétüket. Hallgatóink kondícióját igen sok tényező befolyásolja pl.:

- 1./ A korábbi egészségügyi ellátottság
- 2./ A táplálkozás, tápláltság
- 3./ A testkultúra foka.

- 1./ A különböző országok gazdasági, műveltségi helyzetéből adódóan más és más a hallgatók korábbi egészségügyi ellá-tottsága. Jöttek olyan országokból, ahol az orvosi ellátott-ság megfelelő, de jöttek olyanokból is, ahol nem megfelelő; több ezer emberre jut egy orvos. Ezek a hallgatók nem része-sültek rendszeres orvosi szűrésben, így sokan azt sem tud-ják, milyen betegségen estek át.

Az orvosi felvilágosítás, előadások szervezése ezeknek a hallgatóknak különösen szükséges.

- 2./ Az étkezés rendje, a táplálék minősége, a különböző orszá-gokban, de családonként is más és más. Az otthoni szokások /mohamedán vallás: böjtök, stb./ hatással vannak az egyén fizikai fejlődésére. Az egyoldalú táplálkozás a csont- és izomrendszer, az idegrendszer fejletlenségét eredményezi. Hallgatóinkat mérlegelve megállapíthatjuk, hogy általában fizikailag közepesen fejlett fiatalok. Vannak igen erősen kifejlődött, jó kondícióju és vannak gyenge, fizikai fejlő-désben elmaradt hallgatóink.

Vizsgáljuk meg az alábbiakban hallgatóink testsúlyának alakulását a Budaörsi uti kollégiumban:

Európa:

NDK-beli fiuk /lo-es átlag/	74,3 kg
lengyel fiuk /lo-es átlag/	68,9 kg

Latin-Amerika:

kubai fiuk /lo-es átlag/	60,6 kg
bolíviai fiuk /lo-es átlag/	62,8 kg

Ázsia:

mongol fiuk /lo-es átlag/	62,0 kg
vietnami fiuk /lo-es átlag/	48,9 kg

Afrika:

nigériai fiuk /lo-es átlag/	64,6 kg
tanzániai fiuk /lo-es átlag/	64,4 kg

Arabok:

szíriai, libanoni, tunéziai fiuk	64,6 kg
----------------------------------	---------

Lányok: /lo-es átlag/

NDK	58,1 kg
Lengyel	59,0 kg
Vietnam	44,7 kg
Kuba	54,- kg

Ezek a testsúlyadatok nem mutatják a hallgatók erőnléti állapotát, de a testmagassággal párosítva /statisztikai adataink a testmagasságok alakulásáról nincsenek, de pl. NDK hallgatóink átlag kb. 175 cm magasak, a vietnamiak kb. 158 cm-esek/, és hallgatóinkat ismerve megállapíthatjuk, hogy nincsenek elhízott hallgatóink. Megállapíthatjuk, hogy az európai hallgatók csont- és izomrendszere a legfejlettebb és a vietnami hallgatóké a legfejletlenebb.

Utóbbiak csont- és izomrendszere kb. 13-14 éves magyar tanulók fejlettségével azonos. Ez a lemaradás az egyoldalú és fehérjeszegény táplálékból adódik. Kár, hogy nem állnak rendelkezésünkre összehasonlítási adatok a Magyarországon töltött évekről, mert azt tapasztaltam, hogy azok a vietnami hallgatók, aki fiatalon, 17-18 éves korban jöttek Magyarországra, az itt töltött évek alatt igen sokat nőnek és erősödnek. Három-négy év alatt megközelítik magasságban a magyar átlagot. Az idősebbeknél nem tapasztaltam ugyanezt.

3./ Egy adott ország fiataljainak testkultúráját az adott társadalmi viszonyok, a gazdasági helyzet határozza meg. Kérdés, mit tesz az adott társadalmi rend a fiatalok nevelése érdekében. Mennyire valósítja, ill. közelíti meg a fiatalság nevelésének legfontosabb követelményét, a művelt, egészséges ifjúság ideálját. Nagyon fontos, hogy a társadalmi rend mit tart az eszményi, emberi ideálnak, mennyire tudja a nevelés eszközeivel a fiatalokba oltani eszményét.

Azok a fiatalok, akik olyan országokból jöttek, ahol intézményes és kötelező testnevelés-oktatás van és a fiatalságot a fizikai munka, a sport szeretetére nevelik hamarabb hozzászoknak a környezetváltozáshoz, hamarabb felfalálják magukat, a sport, a játék által könnyebben barátkoznak, könnyebben oldódnak fel. A megszerzett képességek, készségek, a mozgás-vágy igényként lép fel náluk. Keresik a lehetőségeket, hogy sportolhassanak és edzéseken vehessenek részt. Ezek a hallgatók a nyelvtanulásnál a megnövekedett nehézségeket is könnyebben legyőzik, jobban viselik a szellemi megterhelést is, a vizsgaidőszak megterhelését is jobban bírják.

III. Intézetünk a lehetőségekhez képest hozzájárul hallgatóink testi neveléséhez. A testi nevelést, a testnevelés tantárgyat tudatosan felhasználja a hallgatók sokoldalú neveléséhez, képzéséhez.

Vizsgáljuk meg, hogy az intézeti testnevelés milyen eszközökkel és lehetőségekkel segíti az intézet oktató-nevelő és egészségügyi munkáját.

Intézetünkben a testnevelésnek évente változó személyekkel és létszámmal, 5-660 18-30 év körüli különböző mozgásigényekkel fellépő fiatalnak a testi nevelését kell irányítania.

A testnevelési órákat és a sportfoglalkozások megszervezését, lebonyolítását egy főállású és egy mellék- /fél/ állású testnevelő tanár látja el.

A hallgatóknak heti egy óra kötelező testnevelésük van. Ezeken az órákon a tantervnek megfelelően sokoldalúan fejlesztő mozgásanyagot, sok játékot végeznek. Cél, hogy a testnevelési óra felüldülést jelentsen a hallgatók számára a sok elméleti, ülő elfoglaltság után.

A heti egy óra nem elegendő egy 18-30 év körüli fiatal mozgásigényének kielégítésére. A testnevelési órák nem tudják biztosítani a hallgatók fizikumának növelését, edzettségét. Az erőnlét fokozására csak a rendszeres, mindennapos testmozgás, testedzés vezethet. A testnevelési órákon kell a hallgatókkal megszerettetni a mindennapi mozgást, hogy fenn a szobájukban, a pályán, vagy a súlyemelő teremben gyakoroljanak, mozogjanak.

Hallgatóink közül nagyon sokan szeretnek focizni, röplabdázni, kosarazni, ping-pongozni, súlyt emelni, úszni, tornázni, korcsolyázni, sizni stb. Az intézet lehetőségei azonban erősen korlátozottak. A tavaszi, nyári, őszi hónapokban, amikor az idő enge-di, kint az udvaron sokan mozoghatnak a kézilabda, röplabda, kosárlabda, a tenisz és az atlétikai pályákon. Sok lehetőség adódik a hallgatóknak játékokra. Télen azonban a lehetőségek a minimumra csökkennek. A nagyobb tornaterem hiánya a legkedveltebb mozgásokat, a labdajátékokat, atlétikát zárja ki, de a nagy létszám: két csoport, kb. 28 fő sem fér be a kisméretű tornaszobába. /Egyszerre nem lehet velük gimnasztikát végeztetni, stb./ Így - sajnos - az egy órát is nehéz úgy kitölteni, hogy minden hallgató állandóan mozogjon.

A testnevelési órák és a sportfoglalkozások munkáját nagyon zavarja a sportöltözék hiánya. A hallgatók nem rendelkeznek sportfelszereléssel és nem is hajlandók vásárolni, többszöri kérés ellenére sem.

A sportfelszerelés megvásárlására intézményesen kellene kötelezni a hallgatókat.

A felszerelés hiánya a hallgatók tisztálkodására is kihat. A hallgatók abban a ruhában izzadnak, amit egész nap viselnek és izzadt ruhában mennek más órákra, és ebédelni is. Sokan az órák után nem mosakodnak /még kezet sem mosnak/, mert kényelmetlen nekik felöltözve. A testnevelési órák fegyelmét is nehezebb biztosítani olyan hallgatóknál, akik nem viselnek sportöltözetet. Az utcai ruhában lévő hallgató sok gyakorlatot nem hajlandó elvégezni, mert fél, hogy ruhája piszkos lesz, vagy elszakad. A tornaterembe csak sportcipőben vagy mezitláb lehet belépni. A mezitlábás hallgatók könnyen megsérülhetnek, megfázhatnak.

A testnevelésoktatás nem érheti el célját az intézet egész kollektívájának segítségével. A csoportvezető tanárok, akik legközelebb állnak a hallgatókhoz, világosítsák fel a hallgatóikat a testnevelés fontosságáról. Tudatosítsák a hallgatóikban, hogy a testnevelés elősegíti tanulmányi munkájukat, egészséges emberré válásukat.

S Z E M L E

Szabó Zoltán:

Új nyelvészeti könyvek és folyóiratcikkek

Általános nyelvészet

/A nyelv általános kérdései nyelvfilozófiai, nyelvelmélet, terminológiai problémák/.

- 155./ Bata Imre: Nyelvbölcseleti fragmentumok Németh Lászlónál. = 5842. - -: Képek és vonulatok. 360-378. p.
156. Bolinger, D.: Truth is a linguistic question. = Language. 49. 1973. 3, 539-550. p. Bibliogr. 549-550. p. Az igazság nyelvészeti kérdés.
- 157./ Christensen, B.W.: Glossématique, linguistique fonctionnelle, grammaire générative et stratification du langage. = Word, 23. 1967. 1-3. 57-73. p. Glosszematika, funkcionális nyelvészet, generatív nyelvtan és a nyelv rétegei.
- 158./ Culik, K.: Basic Problems in the Mathematical Theory of Languages. = Linguistics. 118. 1973. dec. 5-42. p. A nyelvészet matematikai elméletének alapproblémái.
- 159./ Dietze, J.: Die metasprachliche Beschreibung von Informations-Recherchesprachen. Anmerkungen zur Polysemie. = ZPhSK. 26. 1973. 3-4. 257-259. p. Metanyelvi leírás az információ-kutatás nyelvéről
- 160./ Francois, D. et F.: L'Abiguité linguistique = Word, 23. 1967. 1-3. 150-179. p. Kétértelműség a nyelvészetben.
- 161./ Greenberg, J.H.: Language and Linguistics. = --. Language. Culture and Communication. Stanford, 1971. 156-167. p. 5877. Nyelv és nyelvészet.
- 162./ Greenberg, J.H.: The Nature and Definition of Language. = - -: Language. Culture and Communication. Stanford, 1971. 260-273. p. A nyelv természete és definíciója.
- 163./ Greenberg, J.H.: The Science of Linguistics. = - -: Language, Culture and Communication. Stanford, 1971. 274-294. p. A nyelvtudomány.
- 164./ Hazai György: A módszertani haladásról a nyelvtudományban. = M. Tudomány. 80. /18/ 1973. 11. 746-749. p.
- 165./ Kelemen János: Az ideák jelei. Locke nyelvelmélete. = Világosság. 14. 1973. 12. 736-743. p.
- 166./ Lerchner, G.: Anwendbarkeit der Kausalitätsrelation in der diachronischen Sprachwissenschaft. = ZPhSK. 26. 1973. 3-4. 342-354. p. A kauzális kapcsolatok alkalmazhatósága a diakrón nyelvtudományban.

Meier, G.F.: Das Verhältnis der Sprache und Denken in der Sicht sowjetischer Arbeiten. I. Ergebnisse der Diskussion an der Akademie der Wissenschaften der UdSSR 1965. = ZPhSK.26.1973. 3-4. 221-256. p.

A nyelv és gondolkodás viszonya a szovjet munkák tükrében. I. A Szovjet Tudományos Akadémián tartott viták eredménye.

Neumann, W.: Ideologische und theoretische Fragen bei den Arbeiten zur marxistisch-leninistischen Sprachtheorie. * ZPhSK.26. 1973. 3-4. 276-283. p.
Ideológiai és elméleti kérdések a marxista-leninista nyelvelméleti munkákban.

Parkinson, Frank C.: Linguistic and mathematical infinity. = Cahiers Ferdinand de Saussure.27. 1970-1972. 55-64.p.
A nyelvészeti és a matematikai végtelen.

Seboek, T.A.: Problems in the Classification of Signs. = Acta Linguistica.22. 1973. 1-2. 7-18. p.
Problémák a jelek osztályozásában.

Sztepanov, Ju.Sz.: Szovremennüe szvjazü lingvisztiki i logiki. = Voproszü Jazükoznani-ja. 1973. 4. 62-75. p.
A nyelvészet és logika kapcsolatai ma.

168./ Nagy Ferenc: Hol tart ma a nyelvtudomány? = M.Nemzet 1974. márc.10. 13. p.

170./ Oyelaran, O.O.: Aspects of Linguistic Theory in Firthian Linguistics. = Word, 23. 1967. 1-3. 428-452.p.
Nyelvelméleti szempontok az első nyelvészeknél.

172./ Revzina, O.G.: Tipologicseszkij analiz grammaticseszkij kategorii roda /na materiale szlavjanszkij jazükov/. = Revue Roumaine de Linguistique.19. 1974. 1. 53-58. p.
A nyelvtani kategóriák fajtáinak tipológiai elemzése.

174./ Suchsland, P.: Überlegungen zum Systemaspekt der Sprache I. = Deutsch als Fremdsprache.11.1974. 1. 5-12. p.
Meggondolások a nyelv rendszerszemléletéről.

176./ Wüster, E.: Die allgemeine Terminologielehre - ein Grenzgebiet zwischen Sprachwissenschaft, Logik, Ontologie, Informatik, und den Schwissenschaften. = Linguistics. 119. 1974. 61-106. p.
Az általános terminológiatan - egy határterület a nyelvtudomány, logika, ontológia, informatika, és más tudományok között.

Univerzália elm.

- 177./ Droste, F.G.: Qualifying and Relational Terms as Linguistic Universals. = Linguistics. 118. 1973. dec. 43-88. p.
Meghatározó és viszonyító terminusok mint nyelvi univerzálék.
- 179./ Siama-Cazacu, T.: La régularisation: l'un des universaux de l'acquisition de la langue. = Cahiers de Linguistique Theorique et Appliquée. 10. 1973. 1. 63-92. p. Bibliogr. 90-92. p.
A rendezés: a nyelvi univerzáliák egyikének elsajátítása.
- 178./ Guhman, M.M.: Lingviszticeszkije universalii i tipologiceszkije iszszledovanija. = Voproszű Jazűkoznanija. 1973. 4. 3-15. p.
Nyelvi univerzáliák és a tipológiai vizsgálatok.
- 180./ Zsivov, V.M. - Uszpenszkij B.A.: Centr i periferija v jazűke v szvete jazűkovűh universalij. = Voproszű Jazűkoznanija. 1973. 5. 24-29. p.
Centrum és periféria a nyelvben a nyelvi univerzáliák fényében.

Nyelvtan /mondattan, lexikológia /szaknyelv/,
funkcionalizmus, genesztív nyelvtan, stb./

- 181./ Admoni, V.G.: An Attempt at Classifying the Grammatical Theories in Contemporary Linguistics. = Linguistics. 116. 1973. nov. 5-20. p.
Kisérlet a mai nyelvészet nyelvtani elméleteinek osztályozására.
- 182./ Admoni, W.G.: Die Satzmodelle und die logisch-grammatischen Typen des Satzes. = Deutsch als Fremdsprache. 11. 1974. 1. 34-41. p.
A mondatmodell és a mondat logikai-grammatikai típusai
- 183./ Barna Géza: A mindennapi nyelvtől a tudományos szaknyelvig. = Korszerű szakszövegoktatás. Miskolc, 1972. 296-310. p.
- 184./ Chevalier, J.-Cl.: Ideologie grammaticale et changement linguistique. = Langages. 8. 1973. 32. 115-121. p.
A nyelvtan ideológiája és a nyelvészeti fordulat.
- 185./ Czuni István: Korunk és a szaknyelv. = M. Nyelvőr. 97. 1973. 4. 403-416. p.
- 186./ Dezső László: Hol találhatunk közös alapot vitáinkhoz. = M. Tudomány. 81/19/ 1974. 2. 100-103. p.

Frank, M.:
Transformational grammar:
theory and application to
foreign-language teaching
= Les Langues Modernes. 67.
1973. 4. 455-464. p.
Transzformációs nyelvtan:
elmélete és alkalmazása
az idegen nyelv tanításában.

Greimas, A.J.: La Structure
des actants du récit. Essai
d'approche générative. =
Word. 23. 1967. 1-3 221-
238. p.

A beszédrészek strukturája.
Kísérlet generatív megköze-
lítésre.

Heller, L.G.: - Macris, J.:
Perspectives in Functionalism.
= Word. 23. 1967. 1-3. 288-
299. p.

A funkcionális perspektívái.

Klimov, G.A.: K proizhozdeniju
ergativnoj konstrukcii
predlozsenija. = Voproszű
Jazűkoznaniya. 1974. 1. 3-14.p.
A mondat ergatív konstrukciói-
nak eredetéről.

Newman, J.: A Proposed
Transformational Rule. =
Linguistics. 116. 1973. nov.
115-122.p.
Egy ajánlott transzformációs
szabály.

Pelosi, A.: What is
"Grammar"? = The Modern
Language Journal. 57. 1973.
7. 329-335. p. Mi a "nyelvtan"?

Schweiger, P.: New trends in the
theory of text grammars. = Revue
Roumaine de Linguistique. 19. 1974.
1. 59-72. p.
Új irányzatok a text grammars
elméletében.

188./ GLINZ, Hans: Gramma-
tik und Sprache. =
Wirkendes Wort I.
Düsseldorf. 1962.
184-194. p. 5796.
Nyelvtan és nyelv.

190./ Haas, W.: John Lyons.
Introduction to
theoretical linguistics,
= Journal of Linguistics.
9. 1973. 1. 71-113. p.
Bibliogr. 112-113.p.
Bevezetés az elméleti
nyelvtanba.

192./ Kenesei István: Egyes
névmások generálásáról.
Nyelvtud. Közl. 75. 1973.
1. 125-153. p.

194./ Morin, Y.Ch.: A Computer
Tested Transformational
Grammar of French. =
Linguistics. 116. 1973.
nov. 49-114. p.
Központes vizsgálát a
francia nyelv transzformá-
ciós grammatikájában.

196./ Novikov, L.A.: Antonimija
i. ee szootnosenie sz
drugimi kategorijami
leksziki. = Russzkij
Jazűk v Nacional'noj Skole
1973. 4. 5-14. p.
/Az antonimia és viszonya
más lexikai kategóriákkal.

198./ Rath, R.: Zur linguistischen
Beschreibung kommunika-
tiver Einheiten in
gesprochener Sprache. =
Linguistik und Didaktik.
4. 1973. 3. 169-185.p.
A beszélt nyelv kommunika-
tív egységeinek nyelvi le-
írásához.

- 200./ Swaminathan, R.: The Word. = Iral. 11. 1973. 1. 29-49. p. Bibliogr. 47-49. p. A szó.
- 202./ Zgusta, L.: Multiword Lexical Units. = Word 23. 1967. 1-3 578-687.p. Többtagú szótári egységek.
- 201./ Vincenz-Vintu, Ileana: The Ellipsis and the Transformational Theory. General Remarks. = Cahiers de Linguistique 103-115. p. Bibliogr. 114-115. p. Az ellipszis és a transzformációs elmélet. Általános megjegyzések.
- 203./ Volodin, A.P.: K voproszű ob ergativnoj konsztrukcii predlozsenija. = Voproszű Jazűkoznanija. 1974. 1. 14-23. p. A mondat ergativ konst-rukciójának kérdéséhez.

Strukturalizmus

- 204./ Baszsz, I.I.: Szműszlovaja sztruktura i ego okruzszenie = Vésztnik Leningradszkogo Universzitetu. No. 20. 1973. Vűp. 4. 135-139. p. Gondolati struktura és környezete.
- 205./ Hartung, Joachim: Die gesellschaftliche Determiniertheit von Sprache und Kommunikation in der Sicht des Strukturalismus und der generativen Grammatik I. = ZPhSK. 26. 1973. 3-4. 260-275. p. A nyelv és kommunikáció társadalmi determináltsága a strukturalizmus és a generatív grammatika szempontjából.
- 206./ Krivonoszov, A.T.: Sztruktura jazűka i szisztema klaszszov szlov. = Voproszű Jazűkoznanija. 1973. 4. 86-97. p. Nyelvi struktura és a szavak osztályozásának rendszere.
- 207./ Slagle, U. v.: On the Possibility of Correlating the Structure of Perception with the Structure of Thought and Meaning. Linguistics. 117. 1973. dec. 85-96. p. Az érzékelést kifejező strukturák korrelációja a gondolatok kifejező strukturákkal.
208. Szerdahelyi István: Vita a strukturalizmusról a magyar irodalomtudományban. = Valóság. 17. 1974. 3. 32-48. p. /nyelvészeti str.-ról is/

209/ Zsilka János: Strukturális és ideológia. = M. Tudomány. 81/19/1974. 2. 95-99. p.

210./ Zsilka János: The Structure of Meaning. = Acta Linguistica. 22.1973. 1-2. 19-50. p.
A jelentés strukturája.

Szemantika, szintaktika, szemiotika

211./ Coquet, J.-C.: La relation sémantique sujet-objet. = Langages. 8. 1973. 31. 80-89. p.
Az alany-tárgy szemantikai kapcsolata.

212./ Coquet, J.-C.: Sémiotique. = Langages. 8. 1973. 31. 3-12. p. Szemiotika

213./ Culicover, P.W.: On the coherence of syntactic description. = Journal of Linguistics. 9. 1973. 1. 35-52. p.
A szintaktikai leírás következetességéről.

214./ Dombrovskij, Znak i szmüszl. = Voproszű Jazűkoznanija. 1973. 6. 22-32. p. /Jel és gondolat/

215./ Georgiev, V.I.: L'interdépendence de la syntaxe et de la morphologie. = La Linguistique 9. 1973. 2. 51-58. p.
A szintaxis és morfológia kölcsönös összefüggése.

216./ Graglia, F.: Perspectives nouvelles de la recherche en sémantique. = Les Langues modernes. 67. 1973. 4. 433-434. p.
A szemantikai kutatás új perspektívái. /rec./

217./ Gyimesi Éva Cs.: A ki nem mondható megfogalmazása. = Korunk. 23. 1973. 12. 1835-1842. p.

218./ Lehiste, I.: Phonetic disambiguation of syntactic ambiguity. = Glossa. 7. 1973. 2. 107-122. p.
A szintaktikai kétértelműségnek fonetikai nem kétértelműsége.

219./ Martinet, A.: Conventions pour une visualisation des rapports syntaxiques. = La Linguistique. 9. 1973. 1. 5-16. p.
Konvenciók a szintaktikai kapcsolatok ábrázolásában.

220./ Naert, P.: L'"Arbitraire" du signe. = Word. 23. 1967. 1-3. 422-427. p.
A jel önkényessége.

221./ Schwartz-Popa-Burca, L.: The Contextual Dependency of the Meaning. Two Possibilities of its Mathematical Modelling. = Cahiers de Linguistique Theory et Appliquée 10. 1973. 1. 57-61. p. Bibliogr. 61. p.
A jelentés szövegtől való függősége. Matematikai modelljének két lehetősége.

222./ Seboek, T.A.: "Szemiotika" i rodstvennűe terminű. = Voproszű Jazűkoznanija. 1973. 6. 44-53. p.
"Szemiotika" és rokon terminusok.

- 223./ Sziljuszareva, N.A.:
 Problemü lingviszti-
 cseszkoy szematiki. =
 Voproszű Jazűkoznaija
 1973. 5. 13-23. p.
 A nyelvészeti szemantika
 problémái.
- 224./ Sommerfeldt, K.E.:
 Satzsemantik und Modalität
 = ZPhSK. 26. 1973. 3-4.
 284-296 p.
 Mondatszemantika és moda-
 litás.
- 225./ Szűrovatkin, Sz.N.:
 Znacsenie vűszkazűnavija
 1973. 5. 43-49. p.
 /A beszűdmegnyilatkozás
 jelentűsege és a nyelv funk-
 ciűja a szemiotikai őr-
 telmezűben./
- 226./ Vardul, I.Ě. Ob izucsenii
 szemanticeszkogo aszpekta
 jazűka. = Voproszű Jazűkoznai
 ja. 1973. 6. 9-21. p.
 A nyelv szemantikai aspektusá-
 nak tanulmányozásáról.

Beszűd, prozűdia, fonetika, fonolűgia

- 227./ Barysnikova, K.K.: Aspect
 linguistique des recherches
 phonostylistique. = ZPhSK.
 26. 1973. 3-4. 304-311.p.
 A fonostilisztikai kutatás
 nyelvűszeti szempontja.
- 228./ Crystal, D.: Non-segmental
 phonology in language
 acquisition: a review of the
 issues. = Lingua. 32. 1973.
 1/2. 1-45. p. Bibliogr. 35-45.
 Nem szegmentális fonolűgiai
 a nyelv elsajátításában: az
 irodalom őrtekintűse.
- 229./ Ducrot, O.: La Commutation
 glossűmantique et en phonologie
 = Word, 23. 1967. 1-3. 101-121.p.
 A helyettesítés a glossűematiká-
 ban és a fonolűgiában.
- 230./ Falc'hun, F.: Point de vűe
 structuraliste en phonűtique
 expűrimentale. = Word, 23.
 1967. 1-3. 138-149.p.
 Strukturalista szempontok a
 kisűrleti fonetikában.
- 231./ Fűnagy Iván: Poids sűmantique
 et "poids phonique". = La
 Linguistique. 9. 1973. 2.
 5-36. p.
 Szemantikai sűly és "hang-sűly"
- 232./ Kassai Ilona: A magánhangzű-
 mennyisűg és ahangszin őrsze-
 fűggűse a mai magyar kűznyelv
 ben. = Nyelvtud. Kűzl. 75.
 1973. 1. 57-75.p.
- 233./ Kortlandt, F.H.H.: The
 Identification of phonemic units
 = La Linguistique. 9. 1973. 2.
 119-130. p.
 A fonetikai egysűg azonosítás.
- 234./ Lazaroiu, A.: Synthűtiseur
 de parole destinű aux reche
 en phonűtique. =
 Revue Roumaine de
 Linguistique, 18. 1973. 6.
 551-564.p.
 Synthűtiseur a fonetikai
 kutatásra szűnt beszűd vizs
 gálatára.
- 235./ Lightfoot, M.J.: Accent and Time
 in Descriptive Prosody, = Word.
 26. 1970. 1. 47-64.p.
 Szűhangsűly és szűnet a leirű
 prozűdiában.

- 236./ Malkiel, J.: Deux frontieres entre la phonologie et la morphologie en diachronie. = *Langages*. 8. 1973. 32.79-87.p.
Két szakasz a fonológia és a morfológia között a diakroniában.
- 237./ Miron, M.S.: Pronunciation and Phonemic Structure in Learning. = *Linguistics*. 115. 1973. nov. 67-92.p.
Kiejtés és fonematikus struktúra a tanításban.
- 238./ Nash, R.: Soviet Work on Intonation, 1968-1970. with additional bibliography including 1971. = *Linguistics* 113. 1973. oct. 63-104.p.
Szovjet művek az intonációról 1968-1970. bibliográfiával kiegészítve.
- 239./ Rivara, R.: Pour une description intégrée de l'intonation = *Linguistics*. 117. 1973. dec. 59-76.p.
Az intonáció egységes leírásáért.
- 240./ Skousen, R.: On limiting the number of phonological description. = *Glossa*. 7. 1973. 2. 167-178.p.
A fonológiai leírások számának korlátozásáról.
- 241./ Souza, R.de- Kempf, G.M.: De l'unité phonétique: phone, segment trait: = *La Linguistique*. 9. 1973. 2. 59-82.p.
A fonetikai egységről: hang, szegmentum, jel.
- 242./ Swadesh, M.: The Problem of Consonantal Doublets in Indo-European. = *Word*, 26. 1970. 1. 1-16. p.
A kettős mássalhangzó problémája az indo-európai nyelvekben.
- 243./ Szabó Csaba: Nyelv és prozódia. = *Korunk*. 23. 1972. 12. 1821-1834.p.
- 244./ Todorov, T.: Connaissance de la parole. = *Word*, 23. 1967. 1-3. 500-517.p.
A beszéd ismerete /tanulmányozása/
- 245./ Venneman, T. - Ladefoged, P.: Phonetic features and phonological features. = *Lingua*. 32. 1973. 1/2. 61-74.p.
Fonetikai tulajdonságok és fonológiai tulajdonságok.
- 246./ Wacha Imre: Az elhangzó beszéd szövegfonetikai eszközeinek rendszere és összefüggései. = *Nyelvtud.Közl.* 75. 1973. 1. 77-102.p.

Alkalmazott nyelvészet, nyelvstatisztika, fordítás
szocio- és pszicholingvisztika stb.

- 247./ Ambrozy Denise: Bábel tornya körül. = *Delta*, 7. 1973. 11. 22-25.p. gépi fordítás a számítógépek "nyelve"
- 248./ Celan, E.-Marcus, S.: Len diagnostic comme langage I. = *Cahiers de linguistique Théorique et appliquée*. 10. 1973. 2. 163-173.p.
A nyelv mint diagnózis.

- 249./ Ferguson, Ch. A.: Applied Linguistics. = - -: Language Structure and Language Use. Stanford, 1971. 135-148.p.
Alkalmazott nyelvészet
- 251./ Gardus J.: A fordítástechnika tanításának néhány kérdése. = Korszerű szakszövegoktatás. Miskolc, 1972. 24-70. p.
- 253./ Kandler, Günther: Angewandte Sprachwissenschaft. = Wirkendes Wort I. Düsseldorf 1962. 89-103.p. 5796.
Alkalmazott nyelvtudomány
- 255./ Lecointre, S.: - Galliot, J.: Le changement Linguistique: problématiques nouvelles. = Langues, 8. 1973. 32. 7-26.p.
Nyelvi fordulat: új problémák.
- 257./ Török Pál: A fordítás helye és szerepe a szakszövegoktatásban. = Korszerű szakszövegoktatás, Miskolc, 1972. 136-143.p.
- 250./ Gamaleja, N.: Methodische Hinweise zur Übersetzung technischer Texte in die Fremdsprache. = Fremdsprachen. 17. 1973. 4. 245-249. p.
Módszertani utalások a technikai szövegek idegen nyelvre való fordításához.
- 252./ Kahn, F.: Traduction et linguistique. = Cahiers Ferdinand de Saussure. 27. 1970-1972. 21-42.p.
Fordítás és nyelvészet.
- 254./ Kelemen József: A gépi adatfeldolgozás és szöveg-elemzés néhány kérdése a "hagyományos" és a "modern" nyelvtudomány szemszögéből. = M. Tudomány 80. U.f. 18. 1973. 833-835.p.
- 256./ Nikol'szkij, L. B.: O predmete sociolingvisztiki. = Voproszű Jazükoznanija. 1974 1. 60-68.p.
A szociolingvisztikáról.

Kétnyelvűség, kontrasztivitás, interferencia, indo-európai, iráni, urali nyelvek ált.

- 258./ Desnickaja, A. V.: Language Interferences and Historical Dialectology. = Linguistics. 113. 1973. oct. 41-52.p.
Nyelvi interferencia és történeti dialektológia.
- 259./ Doehring, H. G.: Konfrontative Untersuchungen deutscher und vietnamesischer Satzstrukturen. = Deutsch als Fremdsprache. 10. 1973. 6. 373-374.p.
A német és vietnami mondat szerkezet összehasonlító vizsgálata.
- 260./ Edel'man, D. I.: O konsztrukcijah predlozsenija v iranszkih jazükah = Voproszű Jazükoznanija. 1974. 1. 32-34.p. Az iráni nyelvek mondat szerkezetéről.
- 261./ Ferguson, Ch. A.: Background to Second Language Problems. = - -: Language Structure and Language Use. Stanford, 1971. 61-70. p.
A második nyelv problémáinak háttere.

- ./ Ferguson, Ch. A.: Contrastive Analysis and Language Development. = - -: Language Structure and Language Use. Stanford, 1971. 233-248.p.
Kontrasztív analízis és nyelvi fejlődés
- ./ Garde, P.: Contraste accentuel et contraste intonational. = Word, 23. 1967. 1-3. 187-195.p.
Kiejtési kontraszt és intonációs kontraszt. /magyar nyelv is/
- ./ Karlin, A. L.: Zur Frage der Bekämpfung der externen Interferenz auf lexischer Ebene. = Deutsch als Fremdsprache. 10. 1973. 5. 309-314.p.
A külső interferencia ellenhatásának kérdése a lexika síkján.
- ./ Kiss Lajos: Szlavisztika és magyar nyelvtudomány. = Nyr. 97. 1973. 3. 257-265.p.
- ./ Korponay Béla: A magyar -ódik, -ődik képzős igék angol megfelelői. = M. Nyelv. LXIX. 1973. 3. 341-347.p.
- ./ Nagy Sándorné - Mundt Thomasné: Az anyanyelvi interferencia hatásának csökkentése a német igenvonzatok használatánál a laboratóriumi gyakorlatrendszer segítségével. = Idegen Nyelvek Tan. 1974. 1. 15-20.p.
- ./ Rolfe, O. W.: Grammatical Frequency and Language Teaching: Verbal Categories in French and Spanish. = Word, 24. 1968. 1-3. 410-417.p. Grammatikai frekvencia és nyelvoktatás: igei kategóriák a franciában és a spanyolban.
- ./ Stormowska, Jadwiga E.: Nominale "Halbsuffixe" im Deutschen und Polnischen. = Deutsch als Fremdsprache. 10. 1973. 4. 207-211.p.
Nominális "félképzők" szabad morfémák/ a németben és a lengyelben.
- 263./ Ferrell, J.: On Some Conditional Clause Indicators in Slavic and Germanic Languages. = Word, 24. 1968. 1-3. 99-111. p.
Néhány feltételes mondatra utaló struktúra a szláv és germán nyelvekben.
- 265./ Haggis, M. B.: Un cas de trilinguisme. = Lang. Linguistique. 9. 1973. 2. 37-50.p.
A háromnyelvűség egy esete.
- 267./ Kiparsky, P.: The Inflectional accent in Indo-European. = Language 49. 1973. 4. 794-849.p.
A ragozás hatása a kiejtésre /hajlító kiejtés/ az indo-európai nyelvekben.
- 269./ Komlósy András: A mélyszerkezet bővitményei és az ergativitás néhány kérdése. = Nyelvtud. Közl. 75. 1973. 1. 155-175.p.
- 271./ Lizanec, P. N.: A nyelvföldrajzi aspektus a nyelvek közötti kapcsolatok vizsgálatában. = Nyelvtud. Közl. 75. 1973. 1. 103-122.p.
- 273./ Piotrovskij, R. G.: Lingviszticseskije ocenki raszhozsdenija blizkorodsztvennüh jazükovl = Voproszű Jazükoznanija. 1973. 5. 36-42.p.
A közeli rokonságban álló nyelvek eltérésének nyelvészeti értékelése.
- 275./ Schade, W.: Zur Verwendung des Kontextes bei der Auswahl von Wörterbuchäquivalenten. = Fremdsprachen. 17. 1973. 4. 239-245.p.
A kontextus felhasználása a szótári megfelelés kiválasztásánál.

277./ Vago, R.M.: Abstract vowel harmony systems in Uralic and Altaic languages. = Language. 49. 1973. 3. 579-605.p. Bibliogr. 602-605.p. Absztrakt magánhangzó illeszkedés az urali és altáji nyelvekben.

278./ Yaemohammadi, L.: Problems of Iranians in Learning English Reported Speech. = IRAL. 11. 1973. 4. 357-368.p. Az irániaiak problémái az angol függő beszéddel kapcsolatban.

Magyar nyelv

Hungarica anyag

279./ Benkő László: Összeesküdem. = Irod.Szle. 17.1974. 2. 151-155.p. Egy nyelvész gondjai, gondolatai olvasás közben.

280./ Czigány György: Nyelvünk humánuma. = M.Nemzet. 1974. jan. 6. 12.p.

281./ Erdődy János: Írógép. Nyelvünk "elnyúlósodása". = Élet és Irod. 18.1974. 5. 15.p.

282./ Hankiss János: A magyar irodalom világhelyzete. = Fenno-Ugrica. V.A. Tallin, 1936. 5. közl. 1-12.p. 577l.

283./ Hetzron, Robert: Des Complements obligatoires en hongrois. = Word. 25. 1973. 1-3. 140-154.p. A kötelező vonzatok a magyarban.

284./ Inczeffi Géza: A pontosvessző használatáról. = Nyr. 97. 1973. 3. 272-278.p.

285./ Katz, H.: Noch einmal zur Frage der Entwicklung der finnisch-ugrischen Affrikaten und Sibilanten im Ugrischen. = Szovetszkoe Finno-Ugrovedenie. 9. 1973. 4. 273-289.p. Még egyszer az ugor nyelvekben levő finnugor affrikáták és szibilánsok fejlődésének kérdéséhez.

286./ Kiss Jenő: Zur synchronischen Suffixforschung in der Finnugristik. = Szovetszkoe Finno-Ugrovedenie. 9. 1973. 4. 237-241.p. A szinkron szuffixumkutatásról a finnugrisztikában.

287./ Kövesi Magda A.: Finnisch für Ungarn. Probleme der Zielsprache = Suomalais-Ugrilainen Seuran Aikakauskirja. 72. 1973. 197-209.p. Finn nyelv magyaroknak. A célnyelv problémája.

288./ Kubinyi László: Német jövevényigéink egy csoportjáról. = M.Nyelv. LXIX. 1973. 3. 287-296.p.

289./ Lőrincze Lajos: Nyelvszokás és nyelvi norma. = M.Nyelv LXIX. 1973. 3. 266-275.p.

290./ Nagy Károly: Külföldi magyartanításunk módszereinek kialakításáról. = Magyar-tanítás. 16. 1973. 6. 280-283.p. Bibliogr.

291./ Papp Ferenc: Hang, fonéma, betű, és a teljes magyar ábécé. = Nyr. 97. 1973. 3. 324-331.p.

292./ Papp Ferenc: Tőszókincsünk etimológiai rétegenkénti hangstatisztikája. = Nyelvtud. Közl. 75. 1973. 1. sz. 3-39.p.

293./

Péchy Blanka: Idegen szókincs
ejtése és fonetikus írása.
= M. Nemzet 1974. jan. 13.
11.p.

295./

Ruff, Péter: Utazás a anya-
nyelv körül. Halotti beszéd.
= M. Nemzet. 1974. jan. 6.
12.p.

297./

Szende Tamás: A beszédnorma
elméleti alapjairól. = Nyr.
97. 1973. 3. 315-324.p.
Bibliogr. 323-324.p.

299./

G. Varga Györgyi: Mondatér-
tékű kifejezésekből lett
szavak egy csoportjáról.
/A nefelejcs-félék/. = M.
Nyelv. LXIX. 1973. 3. 315-
324.p.

301./ Vöő István: A bánsági
nyelvjárástípusok e-zése.
= Nyelv- és Irodatud. Közl.
17. 1973. 2. 211-221.p.

Nyelvtanítás elmélete

/nyelvi kompetencia, országismeret, nyelvtan,
nyelvkönyvek, kétnyelvűség, nyelvtanár/.

303./

Aganin, R.A.: Szlovar ucsebnika
i ucsebnue szlovari. = Rusz-
szkij Jazük v Nacional'nüj
Skola. 1974. 1. 16-24.p.
A tankönyv szótára és tanköny-
vi szótárak.

305./

Balogh Gyuláné: Az idegennyelvi
oktatás tananyagának korszerű-
sítése. = Felókt. Szle. 23.
1974. 1. 52-54.p.

294./

Ruffy Péter: Utazás az anyanyelv-
körül. = M. Nemzet 1973. nov.
25. vasárnap 9. p.

296./

Somos Béla: Csak magyarul. =
Köznevelés. 30. 1974. 8. 13-14.p.

298./

Telegdi Polgár István: Nyelvmű-
velés - két fronton? = Élet és
Irod. 18. 1974. 5. 34. p.

300./

Varga Sándor: A Prágai Magyar
Kultúra. = Népszabadság. 32. 1974.
jan. 8. 7.p.

302./

Vörös József: Az igekötő szó-
rendjének mondatjelentés-meg-
különböztető szerepe. = M.
Nyelvőr. 97. 1973. 4. 416-422.p.

304./

Apelt, W.: Grundprobleme der
Fremdsprachen-psychologie /3.
Teil/. = Deutsch als Fremdsprache.
10. 1973. 5. 257-266.p.
Az idegennyelv oktatásának
pszichológiája

306./

Birkmaier, E.M.: Extending the
Audiolingual Approach. =
Language Learning. Bloomington.
1966. 122-139.p. 5797.
Az audiolingualis megközelítés ki-
terjesztése.

307./

Bognár József: A nyelvtanítás
- nyelvtanulás problémái. =
Pedagógusképzés. 1. 1973.
1. 16-37.p. Bibliogr. 37.p.

309./

Cook, V.J.: The Comparison
of Language Development in
Native Children and Foreign
Adults. = IRAL. 11. 1973.
1. 13-28.p.

A nyelvi fejlődés összehason-
lítása hazai gyerekeknél és
külföldi felnőtteknél.

311./

David, J.: L'utilité
pédagogique de la notion de
valence. = Les Langues
Modernes. 67. 1973. 4. 435-
437.p.

A valencia fogalmának peda-
gógiai haszna.

313./

Dunnett, C.W.: Objectice
Course Design. = Programmed
Learning and Educational
Technology. 10. 1973. 6.
364-372.p.

Nyelvtanfolyamok objektív ter-
vezése.

315./

Dvoretzky, S.: Nyelvtanítási
módszerek összehasonlító
vizsgálata a Göteborgi Egye-
temen. /En avhandling om
språkinlärning./ = Utbildnings-
tidningen. 1973. 1. 17-18.p.
Kult.Ped.Inf. 1973. 9-10.
893-894.p.

317./

Ferguson, Ch.A.: Problems of
Teaching Languages with
Diglossia. = - -: Language
Structure and Language Use.
Stanford. 1971. 71-86.p.
A nyelvvoktatás problémái két-
nyelvűség esetén.

308./

Carroll, J.B.: Implications of
Aptitude Test Research and
Psycholinguistic Theory for
Foreign-Language Teaching. =
Linguistics. 112. 1973. sept.
5-14.p.

Képességvizsgálat és a pszicho-
lingvisztikai elméletek alkal-
mazása az idegennyelv tanításában.

310./

Dannequin, Cl.: Syntaxe et séman-
tique dans l'acquisition du langage.
= Études de Linguistique Appliquée.
1973. 11. 77-83.p.

Szintaxis és szemantika a nyelv-
oktatásban.

312./

Debyser, F.: La mort du manuel et
le déclin de l'illusion méthodo-
logique. = Le Français dans le Monde.
13. 1973. 100. 63-68.p.

A kézikönyv halála és a módszerta-
ni illúziók hanyatlása.

314./

Dürr, R.: Die Furcht vor den
Inhalten - Zur Dialektik von Form
und Inhalt in Linguistik und
Sprachdidaktik. = Sprache im
technischen Zeitalter, 48. 1973.
309-321.p.

Félelem a tartalomtól - a tartal-
om és forma dialektikája a nyelv-
vészetben és nyelvvoktatásban.

316./

Ferguson, Ch.A.: Linguistic Theory
and Language Learning. = - -:
Language Structure and Language
Use. Stanford, 1971. 97-112.p.
Nyelvelmélet és nyelvtanítás.

318./

Fischman, J.: Enseignera-t-on encore
les langues en l'an 2000? = Le
Français dans le Monde. 1973. 100.
11-14.p. Tanítanak-e még 2000-ben
nyelvet?

319./

Gelharague, R.: Volume et place de la grammaire dans l'heure d'enseignement = Les Langues Modernes. 67. 1973. 4. 547-551.p.
A nyelvtan helye és terjedelme az oktatási órán.

321./

Heddesheimer, Ch.: Vers une theorie de l'enseignement de la grammaire. = Les Langues Modernes. 67. 1973. 4. 502-512.p.
A nyelvtan oktatásának elmélete felé.

323./

Jakobovits, L.A.: Vers une nouvelle philosophie de l'enseignement des langues. = Le Francais dans le Monde. 13. 1973. 100. 36-44. p.
A nyelvoktatás új filozófiája felé.

325./

Lademann, N.: Zur Bedeutung der wahrnehmungstechnischen Komponenten in Unterrichtsmittelkomplexen für den Fremdsprachenunterricht. = Deutsch als Fremdsprache. 10. 1973. 5. 273-280.p.
Az érzékelési komponensek jelentősége az idegennyelvoktatás oktatási eszközeinek együttesében.

327./

Matveev, B.I.: E.M.
Veresagin, V.G. Kosztomarov: Jazük i kultura. Lingvosztrano vodenie v prepodavanii ruszszkogo jazüka kak inosztrannogo. = Ruszszkij Jazük v Nacional'noj Skole. 1974. 1. 92-96.p.
Országismeret az orosz nyelv idegeneknek szánt oktatásában.

320./

Hassan, A.: Der Behaviorismus und der Fremdsprachenunterricht = Sprache im technischen Zeitalter. 48. 1973. 321-341. p.
Behaviorismus és idegennyelvoktatás

322./

Heinisch, R.: Landeswissenschaftliches Kolloquium an der Sektion Theoretische und angewandte Sprachwissenschaft der Karl-Marx-Universität Leipzig. = Deutsch als Fremdsprache. 10. 1973. 6. 371-373.p.
Országismereti kollokvium a lipcsei Karl Marx Universität elméleti és alkalmazott nyelvészeti tanszékén.

324./

Jäger, G.: Zur Diskussion über das Verhältnis von Sprachwissenschaft und Fremdsprachenunterricht aus linguistischer Sicht. = Deutsch als Fremdsprache. 11. 1974. 1. 25-33.p.
A nyelvtudomány és idegennyelvoktatás kapcsolatáról folyó vitához nyelvészeti szempontból.

326./

Marty F.: Objectivity and the Foreign Language Teacher. = Language Learning. Bloomington. 1966. 108-121.p. 5795.
Objektivitás és az idegennyelv tanára.

328./

Mueller, Klaus A.: Judging the Competency of Teachers on the Performance of Their Students. = The Modern Language Journal. 1972. 56. 1. 10-13.p.
A tanárok rátermettségének megítélése a tanulók teljesítményének alapján.

329./

Novikov, L.A.: Učsebnüe szlovári, ih szpecifika i tipü.= Ruszszkij Jazük v Nacionalnoj Skole. 1974. 1. 8-16.p.
Iskolai szótárak, sajátosságai és típusaik.

331./

Renshaw, J.P.: Foreign language and intercultural studies in present-day college curricula.= The Journal of Higher Education. 1972. 4. 295-302.p. Idegen nyelvi és interkulturális tanulmányok a mai amerikai főiskolákon.
ism. Felsőokt. Szakirod. Tájk. B. 10. 1973. 1. 58.p.

333./

Siebold, J.: Lexikkentnisse müssen disponibel sein.= Fremdsprachenunterricht. 18. 1974. 2. 80-88.p.
Lexikai ismeretek szükségessége.

335./

Switalla, B.: Sprachkompetenz als Handlungskompetenz. Aspekte einer sociallinguistischen Deutschdidaktik. = Linguistik und Didaktik. 4. 1973. 2. 186-203.p.
Bibliogr. 203.p.
A nyelvi kompetencia mint cselekvéskompetencia.

337./

WEISGERBER, Leo: Grammatik im Kreuzfeuer.= Wirkendes Wort I. Düsseldorf, 1962. 195-205.p. 5796.
Nyelvtan keresztútján.

330./

Paál Ákos: Vizuális nevelés - a gondolkodás nevelése. = Pedagógiai Szle. 23. 1973. 11. 1012-1018.p.

332./

Schwarze, Ch.: Zu Forschungsstand und Perspektiven der linguistischen Textanalyse.= Linguistik und Didaktik 4. 1973. 3. 218-231.p.
A nyelvi szövegelemzés kutatásának helyzete és perspektívái.

334./

Streven, P.: La formation des professeurs de langues.= Le Français dans le Monde. 13. 1973. 100. 77-84.p.
A nyelvtanárképzés.

336./

Weingartner, Ch.: The Most Common Obstacle to Learning: Teaching.= ETC. 30. 1973. 3. 295-300.p.
A tanulás leggyakoribb akadályai: a tanítás

338./

Weisberger, Leo: Das Wagnis der Grammatik.= Wirkendes Wort I. Düsseldorf, 1962. 329-342.p. 5796.p.
A nyelvtan kockázata.

339./ Zehnacker, J.: Théories linguistiques et progression pédagogique.= Les Langues Modernes. 67. 1973. 4. 438-439.p.
Nyelvelméletek és pedagógiai haladás.

A Könyvtár új nyelvészeti kézikönyvei

Dictionary of Language and Linguistics. Ed. R.K. Hartmann and F.C. Stork. London. 1972. Appl. Sci. Publ. LTD. 302.p.

/Pl. egy oldal szavai: monomorphemic, monoperonal verb, monophonemic, monophthong, monophthongisation, monosemy, monosyllabic, monosyllabism, monosyllable, monosystemic, monumental writing, mood, mora, morph, morpheme, morpheme alternant, morpheme word, morphemic, analysis./

Dictionnaire de linguistique. Paris, 1973. Larousse. 516.p.

/Pl. egy oldal szavai: modele, modificateur, modification, modifier, modiste, modus, momentané, moneme, monolingue, monophonématique, monophthongaison, monophthongue, monosémique, monosyllabe, monotonisation/

Lewandowski, Th.: Linguistisches Wörterbuch I. Heidelberg. 1973. Quelle u. Meyer. 361. p. /Bibliogr. a szócikkek végén/

/Egy oldal szavai: komplementäre Distribution, Komplex komplexer Satz komplexes Symbol, Komponente, Komponentenanalyse/

Eppert, H.: Lexikon des Fremdsprachenunterrichts. Bochum, 1973. Verl. Kamp. 354 p.

/Egy oldal szavai: Morphemik, Morphologie, Morphonologie, Morphonemik, Morpho-Phonologie, Motivation/

Ducrot, O. - Todorov, T.: Dictionnaire encyclopédique des sciences du langage. Paris, 1972. Seuil. 470. p.

/Témakörök: Les écoles, Les domaines, Les concepts méthodologique, Les concepts descriptifs és egy index des termes/

Martinet, A.: Le langage, Paris. 1968. NRF. 1525.p.

/Témakörök: Le langage, La communication, La langue, L'acquisition du langage par l'enfant, Les désordres du langage, Les fonctions secondaires du langage. Les représentations graphiques du langage, Le langage et les groupes humains, L'évolution des langues, Quelques types de langues, les langues dans le monde d'aujourd'hui, Les familles de langues/

Turi Lászlóné:

Néhány kémiai folyóiratcikk külföldi szak-
lapokból

Reinert: Blutzucker

/Praxis der Naturwissenschaften Chemie 22 /1973/ 4 H 85-92/
Vércukor

Tag: Stereochemie im Reagenzglasversuch

/Praxis der Naturwissenschaften Chemie 22 /1973/ 4 H 103-104/
Sztereo-kémia kémcső-kísérletben

Rösler: Über die Acidität organischer Säuren

/Praxis der Naturwissenschaften Chemie 22 /1973/ 6 H 152-155/
Szerves savak savasságáról.

Elektronegativitás értékek alapján vizsgálja a különböző funkciós csoportok hatására fellépő parciális töltéseket.

Löwe: Die Anwendung von Reaktionsmechanismen der Organischen Chemie auf biochemische Grundprobleme, dargestellt am Beispiel der Mutation

/Praxis der Naturwissenschaften Chemie 22 /1973/ 9 H 225-230/
A szerves kémia reakciómechanizmusainak alkalmazása biológiai alapproblémákra, a mutáció példáján bemutatva.

Martin: Elektronenstruktur und Lichtabsorption kleiner Moleküle I. Grundlagen

/Praxis der Naturwissenschaften Chemie 22 /1973/ 9 H 231-234/
Kis molekulák elektronszerkezete és fényabszorpciója. I. Alapok

Martin: Elektronenstruktur und Lichtabsorption kleiner Moleküle II. Zweiatomige Moleküle

/Praxis der Naturwissenschaften Chemie 22 /1973/ 10 H 255-257/
Kis molekulák elektronszerkezete és fényabszorpciója. II. Két-atomos molekulák

Martin: Elektronenstruktur und Lichtabsorption kleiner Moleküle III. Lineare dreiatomige Moleküle

/Praxis der Naturwissenschaften Chemie 22 /1973/ 11 H 288-290/
Kis molekulák elektronszerkezete és fényabszorpciója. III. Lineáris háromatomos molekulák.

Rösler: Über die Behandlung der Spannungsreihe der Elemente im Unterricht der Sekundarstufe II.

/Praxis der Naturwissenschaften Chemie 22 /1973/ 12 H 320-328/
Az elemek feszültségi sorának tárgyalása a hatodik/hetedik osztály tanításában II.

Egy egyszerű kísérleti szemléltetés próbája, mint hozzájárulás a redoxifolyamatok megértéséhez

Martin: Elektronenstruktur und Lichtabsorption kleiner Moleküle IV. Gewinkelte dreiatomige Moleküle

/Praxis der Naturwissenschaften Chemie 22 /1973/ 12 H 328-331/
Kis molekulák elektronszerkezete és fényabszorpciója. IV. Szöglet bezáró háromatomos molekulák

Kotter: Chemie der Haut

/Praxis der Naturwissenschaften Chemie 23 /1974/ 1 H 1-8/
A bőr kémiaja

Kirmse: 50 Jahre Säure - Base - Theorie nach Brönsted

/Chemie in der Schule 20 /1973/ H. 8/9. 345-350/
50 éves a Brönsted-féle sav-bázis elmélet

Haase: Harte und weiche Säuren und Basen

/Chemie in der Schule 20 /1973/ H. 12. 515-519/
Merev és laza savak és bázisok

Csertkov: Izucsényije mehanyizmov reakcij v kursze organyicszeszkoj himii

/Himija v skole 5/1973. 59-67/

A reakciómechanizmus tanulmányozása a szerves kémia tanfolyamán

IATEFL /TIT Konferencia Budapesten/

1974. április 9.-e és 11.-e között rendezték meg Budapesten az első konferenciát a kontinensen "Az angol tanítása különböző szinteken" címmel.

A konferencia plenáris üléseit a Magyar Tudományos Akadémián tartotta. Telegdi Zsigmond és P.Hartig, a konferencia elnökei nyitották meg a rendkívül gazdag programsorozatot. W.R. Lee professzor, az IATEFL elnökének "A nyelv és a tanulók" című előadását Szentiványi Ágnes dolgozata követte a tanfolyamok szervezéséről.

A második napon E.F. Candlin, az ismert oxfordi professzor beszélt, majd Mary Finnocchiaro, olasz származású amerikai nyelvész. Ezután Dezső László a magyar-angol kontrasztív kutatások hatásáról beszélt, hasonlóan jugoszláv kollégájához, aki a kontrasztivitás és hibaanalízis gyakorlati használatáról tartott előadást. A zágrábi professzor, Dr. Filipovic színvonalas előadását tartalmas vita követte.

A harmadik napon N. Denison, gráci professzor "Kultura és civilizáció" című előadásával fejezte be a plenáris üléseket.

Az említetteken kívül még számos előadás, hozzászólás hangzott el. Az akadémiai üléseket szekcióülések követték a TIT Bocskai uti Studiójában. Egy-egy napon 3 szekció is gyűlésezett, mintegy 6-8 referátummal külön-külön. Ezeknek részletes programját, előadóit nem ismertetjük. Kiemelnénk azonban W.S. Atten kitűnő referátumát. A későbbiekben lesz még szó a konferencia eredményeiről, hasznosságáról.

Intézetünket Uhrman György, Gyuró Istvánné és Varga Éva képviselte az IATEFL budapesti konferenciáján. /A szerk./